

Sociálně patologické jevy ve Zlínském kraji

Vojtěch Staša

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Vojtěch STAŠA**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociálně patologické jevy ve Zlínském kraji.**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociálně patologických.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu evidence sociálně patologických jevů ve Zlínském kraji.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CSÉMY,L., KRCH,F. Životní styl a zdraví českých školáků. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 2005. ISBN 80-85121-94-8.

MARHOULOVÁ,J., NEŠPOR,K. Alkoholici, feťáci a gambleři. Praha: Empatie, 1995. ISBN 80-901618-9-8.

NEŠPOR,K., CZERNY,L. Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách. Praha: Sportpropag, 1996.

NEŠPOR,K. Kouření, pití, drogy. Děvčata a kluci spolu mluví o závislostech. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-023-5.

ŘÍČAN,P. Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Karla Hrbáčková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **18. ledna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 18. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2. 5. 2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

V této práci se zabývám sociálně patologickými jevy ve Zlínském kraji. Teoretická část je zaměřena především na popis a prevenci nejčastějších sociálně patologických jevů, se kterými se můžeme setkat na našich školách. Na teoretickou část navazuje část praktická, kterou tvoří můj výzkum. Hlavním cílem mého výzkumu je zjistit míru sociálně patologických jevů na školách Zlínského kraje.

Klíčová slova: sociálně patologické jevy, kouření, alkohol, drogy, šikana, záškoláctví, kriminalita, gamblerství, rasismus, vulgarismus.

ABSTRACT

In this bachelor thesis I deal with social-pathological effects in Zlín region. Theoretical part is mainly aimed at characterization and prevention the most social-pathological effects we can meet at our schools. Practical part is a continuation of theoretical part which is made of my research. The primary purpose of my research is to find out a measure of social-pathological effects at schools in Zlín region.

Keywords: social-pathological effects, smoking, alcohol, drugs, chicane, truancy, criminality, gambling, racism, vulgarism.

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych moc poděkoval Ing. Karle Hrbáčkové za užitečné rady a podněty, které mi poskytla při psaní mé bakalářské práce. Dále bych chtěl velice poděkovat PhDr. Jarmile Peterkové, která mi umožnila uskutečnit výzkum, který je zahrnut v této bakalářské práci a také mi předala mnoho užitečných informací. V neposlední řadě děkuji svojí rodině za podporu a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 OBECNĚ K SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝM JEVŮM A JEJICH PREVENCI	12
2 NÁVYKOVÉ LÁTKY	13
2.1 CO TO JE ZÁVISLOST	13
2.2 DIAGNOSTIKA PROBLÉMŮ S NÁVYKOVÝMI LÁTKAMI VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ	14
2.3 ROZŠÍŘENOST NÁVYKOVÝCH LÁTEK U DĚTÍ A MLÁDEŽE	15
2.4 NÁRŮST POČTU KUŘÁKŮ NA ŠKOLÁCH	15
2.5 NEJČASTĚJŠÍ DROGA NA ŠKOLÁCH.....	16
2.6 RIZIKA ALKOHOLU U DĚTÍ A MLÁDEŽE	17
2.7 PREVENCE	17
2.7.1 Prevence v rodině u dětí mladšího školního věku (6 až 12 let)	18
2.7.2 Prevence v rodině u dospívající mládeže (12 až 20 let).....	18
2.7.2.1 Očekávání rodičů od školy	19
2.7.2.2 Očekávání školy od rodičů	19
2.7.3 Osvědčené způsoby prevence	20
3 PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ	24
3.1 PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ A RODINA	24
3.2 PROČ JSOU DĚTI A DOSPÍVAJÍCÍ VÍCE OHROŽENI HAZARDNÍMI HRAMI	25
3.3 GAMBLERSTVÍ A TRESTNÁ ČINNOST DĚTÍ A MLADISTVÝCH	25
3.4 PREVENCE	26
4 ŠIKANNA NA ŠKOLÁCH	29
4.1 PROČ DOCHÁZÍ K ŠIKANĚ.....	29
4.2 K TEORII AGRESE.....	30
4.3 DRUHY AGRESORŮ	31
4.4 DRUHY OBĚTÍ ŠIKANY	33
4.5 VÝVOJOVÁ STÁDIA ŠIKANY	33
4.6 PREVENCE	35
4.7 RASISMUS	37
4.7.1 Základní pojmy	37
4.7.2 Multikulturní výchova jako možný způsob prevence	38
5 KRIMINALITA DĚTÍ A MLÁDEŽE	39
5.1 PŘÍČINY KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE	39
5.2 DRUHY KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE	40
5.3 PREVENCE	41
5.4 ZÁŠKOLÁCTVÍ	42
II PRAKTICKÁ ČÁST	45
6 VÝZKUM	46

6.1	CÍLE VÝZKUMU	46
6.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	46
6.3	DÍLČÍ OTÁZKY	46
6.4	DRUH VÝZKUMU	47
6.5	METODY VÝZKUMU.....	47
6.6	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	49
6.7	ORGANIZACE A PRŮBĚH VÝZKUMU	49
6.8	ANALÝZA A VÝSLEDKY VÝZKUMU	50
6.8.1	Sociálně patologické jevy na školách Zlínského kraje za rok 2008/2009 - klíčování podle okresů Zlínského kraje - reálná zjištění, podezření a řešení školou	51
6.8.2	Sociálně patologické jevy na školách Zlínského kraje za rok 2008/2009 - klíčování podle typů škol, reálná zjištění	61
6.9	ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ VÝZKUMU	71
	ZÁVĚR	73
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	74
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	77
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	78
	SEZNAM PŘÍLOH.....	79

ÚVOD

Témata spojená se sociálně patologickými jevy, zejména po roce 1989, se stala velmi častým námětem pro nejrůznější publikace a výzkumy. Šíře tohoto tématu je značně rozsáhlá a možností jak uchopit tuto látku je mnoho. Má práce je zaměřena především na nejčastější sociálně patologické jevy, se kterými může dítě či mladistvý přijít do styku. Měla by podávat ucelený popis těchto jevů.

Hlavní důvody, proč jsem se rozhodl zvolit toto téma, jsou tři. Prvním důvodem je má letní praxe na Krajském úřadě Zlínského kraje. Zde jsem se s tímto tématem blíže seznámil. Samozřejmě, že i během studia jsem měl jisté povědomí o sociálně patologických jevech, ale při mé praxi jsem více začal vnímat celou šíři tohoto problému. Následně během studia literatury k bakalářské práci jsem začal chápat i souvislosti. Dalším významným důvodem pro mne byla možnost zjištění současného stavu těchto jevů. Dozvědět se o tématu, jehož název spouště lidí nic neříká, přitom se s ním mohou běžně setkat každý den. Osobně dávám přednost studiu konkrétních věcí, které dokážu určitým způsobem poznat a myslím si, že to sociálně patologické jevy jsou. Alkohol, drogy, kouření, šikana to jsou problémy, které člověk často vidí a právě proto, pokud se těmto problémům věnuje, studuje je, má mnohem větší šanci něco změnit k lepšímu. Minimálně u svých dětí. Posledním ze tří hlavních důvodů volby tohoto tématu souvisí s mým věkem. Není to tak dávno, co jsem sám navštěvoval základní a střední školu a vzhledem k tomu, že se mé téma zaměřuje na děti a mladistvé nebo také na žáky a studenty, domnívám se, že mám k těmto problémům blízko.

Celkově je teoretická část pojata tak, aby popsala daný sociálně patologický jev a zároveň v sobě obsahovala způsoby a také návody možné prevence. Sociálně patologické jevy, kterými se teoretická část zabývá především, jsou návykové látky, šikana, gamblerství, kriminalita, vulgarismus a záškoláctví.

Cílem této bakalářské práce je podat ucelený obraz o výše zmíněných jevech, jak v rovině teoretické, tak v rovině praktické, tedy v mém výzkumu, kde zjišťuji míru sociálně patologických jevů na školách v kraji, ve kterém sám žiji.

Osobně bych si velice přál a také jsem se o to snažil, aby se čtenář této práce nejen dozvěděl fakta, ale i některé spíše zajímavé informace, kterými jsem chtěl tuto práci obohatit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OBECNĚ K SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝM JEVŮM A JEJICH PREVENCI

Společensky a sociálně nežádoucí jevy tvoří velmi širokou škálu problémů, které jsou zejména u dětí a mládeže výrazným rizikem zdravotním, společenským i ekonomickým. Patří sem nejen zneužívání drog, alkoholu a tabákových výrobků, ale i šikana, násilí, kriminalita a další neblahé produkty současného životního stylu. Při hledání správné cesty nápravy je nutné vrátit se zpět. Ke zdravé rodině, kde jednou ze základních funkcí je předání duchovních a mravních hodnot, kde je slušnost, poctivost a úcta jednoho k druhému. K dítěti, kterému jsou dány podmínky pro osvojení klíčových kompetencí pro život, pro zdravé sebevědomí a umění přizpůsobit se společnosti, pro jeho vnímavý a otevřený vztah k okolnímu světu. Návrat k tomu, co by se dalo označovat jako zdravý životní styl. Základním principem strategie prevence sociálně patologických jevů v resortu školství, mládeže a tělovýchovy je tedy výchova dětí a mládeže ke správnému a zdravému životnímu stylu, k osvojení si pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti, k ráznému odmítání všech forem sebedestrukce a porušování zákona. Nosným prvkem strategie prevence jsou kromě vzdělávacích programů pro pedagogy i komplexní volnočasové programy, které vytváří mimo jiné i sociální kapitál společnosti. Obsahují součásti zdravotní, relaxační, socializační a preventivní. Spolu vytvářejí sítě vztahů uvnitř společnosti i kvalitu lidských vztahů. Jedním z hlavních součástí volnočasových aktivit je sport, který zdravotní styl naplňuje v mnoha ohledech (Malý, 2001).

2 NÁVYKOVÉ LÁTKY

Termínem droga můžeme obecně nazývat všechny látky, které ovlivňují činnost mozku a vytvářejí závislost (Melgosa, 1999).

V kontextu své práce uvedu pouze přehled těch nejčastějších a nejdostupnějších návykových látek (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1998).

- **Alkohol**
- **Drogy z konopí** - marihuana a hašiš
- **Tlumivé léky**
- **Organická rozpouštědla**
- **Látky s budivým účinkem** - pervitin a kokain
- **Opiáty** - heroin
- **Halucinogeny** - LSD, extáze
- **Tabákové výrobky**
- **Anabolika** - steroidy

2.1 Co to je závislost

„Závislost na určité látce (drogy, alkohol apod.) získává člověk tehdy, když mu její nedostatek činí potíže“ (Melgosa, 1999, s. 127).

Karel Nešpor (1996, s. 15) definuje závislost jako: „ Je to skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi více cenil.“

Existují dva druhy závislostí obecně. Tělesná a duševní. Tělesná závislost nastává, když někdo cítí fyzickou nepohodu a obtíže při vysazení drogy nebo při velkém snížení dávky. Duševní závislost spočívá v silné touze po droze, i když je to v jasném rozporu se zájmy člověka. Některé návykové látky vyvolávají pouze duševní závislost. Ta se často hůře překonává, než-li závislost tělesná. Zneužívání neboli abúzus drog znamená, že droga působí duševní, tělesné, rodinné, pracovní nebo jiné problémy (Nešpor, Csémy, 1992).

Obecně platí, že konzument psychoaktivních látek nezačíná injekcemi heroinu, ale legálními drogami. U narkomanů můžeme vysledovat tři stádia rozvoje užívání drog.

- **První stádium** je charakteristické pitím nadměrného množství alkoholu a kouřením

- **Druhé stádium** obsahuje konzumaci drog, které se neprodávají v obchodech, nicméně v mnoha zemích není jejich užívání považováno za trestný čin. (hašiš, marihuana)
- **Třetí stádium** začíná užíváním nelegálních drog. Zejména drogy, které v krátké době vyvolají silný účinek. Např. kokain, heroin, pervitin.

K tomu, aby se však člověk stal závislým na drogách, nemusí se dostat až do třetího stádia. Závislost může vzniknout v každém z nich. U dospívajících se závislost většinou pohybuje v rozmezí prvních dvou stadií. U toho kdo se však dostane do stádia třetího je pravděpodobnost osobní zkušenosti z předchozích dvou značně vysoká (Melgosa, 1999).

2.2 Diagnostika problémů s návykovými látkami ve školním prostředí

Rozpoznat problémy s návykovou látkou ve škole je důležité pro žáka, pro jeho rodinu i pro školu. Pokud se škole daří tyto problémy rozpoznávat a podniknout přiměřené kroky ve spolupráci s rodinou, má žák nebo student větší naději na překonání problému a navíc nešíří drogy mezi spolužáky (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1996).

„Hranice mezi normálními žáky nebo studenty a těmi, kdo jsou vystaveni zvýšenému riziku návykových látek, není zdaleka tak ostrá, jak by se mohlo zdát“ (Nešpor, 1998. s. 7).

Včasné rozpoznání problémů s návykovými látkami ve školním prostředí je klíčovým bodem. Pokud se u žáka nebo studenta objevuje více známek současně, je jejich stav závažný. Zneužívání více látek najednou nebo jejich střídání je u dospívajících však časté. Karel Nešpor popsal typické známky užívání návykových látek. A ty tedy jsou:

- Žák nebo student přiznává užívání drog.
- Toxikologický nález v moči. Spolehlivé toxikologické vyšetření moči je však poměrně nákladné a orientační vyšetření (např. indikátorový papírek) může být mylné či zkreslené. Moč má smysl vyšetřovat, pokud byla odebrána pod dohledem, jinak hrozí riziko záměny. Některé drogy se vylučují z těla poměrně pomalu, (např. marihuana) jiné rychle (LSD).
- O užívání drog informuje okolí.
- Nález drog či pomůcek k jejich užívání. Injekční stříkačky a jehly, dýmky, cigarety, alkohol, obaly od léků, „psaníčka“ (miniaturní obálka s práškem).
- Jizvy po vpichu od jehly. (např. v kolení jamce)
- Známky intoxikace.

- Žák nebo student může být utlumený, zmatený či mít zhoršenou koordinaci pohybu.
- Přátelé žáka nebo studenta berou drogy.
- Ztotožňování se s drogovou kulturou a obhajování drog.
- Krádeže.
- Útěky z domova.
- Mezi další známky může patřit: Ztráta dřívějších přátel. Zanedbávání péče o sebe. Větší spotřeba peněz. Zhoršení prospěchu a chování. Zaškoláctví. Častější a větší náladovost a podrážděnost. Deprese, úzkosti, uzavírání se do sebe. Lhaní, odmítání rodičů, tajemné telefonáty. Poruchy spánku nebo naopak nepřiměřená spavost. Poruchy soustředění, paměti, podrážděnost, agresivita, nezáměr. Časté nevolnosti, zvracení. Zarudlé oční spojivky. Rozšířené nebo zúžené zornice (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1998).

2.3 Rozšířenost návykových látek u dětí a mládeže

V posledních letech dochází opravdu ke zřetelnému nárůstu počtu mladých lidí, kteří mají nějakou osobní zkušenost s návykovou látkou. Mezi mládeží se velice rozšířilo zejména užívání marihuany. Média však někdy tyto informace zveřejňují s nádechem senzace. Často jsou tyto informace vytrženy z kontextu a mladý člověk může mít pocit, že marihuana je vlastně úplně normální věc. Obecně se pravidelné užívání návykových látek vyskytuje více u mládeže s nižšími studijními aspiracemi. Velkou roli může také hrát, z jaké oblasti pochází žák nebo student. Zda je z industrializovaného města či vesnice. Sociální situace a rodinné prostředí je rovněž důležité (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1998).

2.4 Nárůst počtu kuřáků na školách

Reklama tabákových výrobků je velmi často cílena na děti a dospívající nikoliv na střední generaci. Vzrostla dostupnost tabákových výrobků a předpis zakazující prodej tabákových výrobků osobám mladších 18 let není dodržován. Svou roli hrají také rodiče, kteří nemají dostatek času. Podceňují závažnost kouření, zejména pokud sami kouří (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1998).

2.5 Nejčastější droga na školách

Nyní bych vás chtěl seznámit s drogou, která se nejčastěji vyskytuje mezi žáky a studenty. Marihuana a hašiš pocházejí z konopí a spadají do kategorie halucinogenů. Obsah účinných látek v hašiši je vyšší a může být až několikanásobně větší než u marihuany. Látka, která způsobuje účinek drogy, se nazývá tetrahydrocannabinol, zkráceně THC. Je to velmi účinná látka a udává se, že 1 gram této látky dokáže omámit 3 - 4 osoby. Marihuana se nejčastěji kouří, ale může se přidávat i do nápojů či cukrovinek. Droga se z těla vylučuje velmi pomalu, protože má tendenci se ukládat v tukové tkáni. Po vykouření jedné cigarety tzv. „joint“ nebo „blant“ (větší cigareta z marihuany) lze prokázat 40 - 50% THC v buněčných membránách po 4 - 8 dnech. 10 - 20% drogy ještě po 30 dnech a 1% dokonce po 48 - 138 dnech. Při pravidelnějším užívání se droga hromadí v těle, což může mít nepříznivé účinky na tělesné i duševní zdraví. Je také nutné zdůraznit, že marihuanové cigarety obsahují o polovinu více rakovinotvorných látek než tabák. Sociální rizika způsobené marihuanou mohou být sklony k násilí, ztráty paměti, nezáměr a apatie. Na rozdíl od laických názorů drogy z konopí způsobují psychickou a dokonce i fyzickou závislost. Velmi nebezpečná je marihuana pro lidi s nemocným srdcem a vysokým krevním tlakem (Nešpor, Czémy, 1992).

Pocit, který zažívá uživatel marihuany, popisuje Paula Goodyer (2001, s. 64) takto: „Okamžitý účinek vyvolaný kouřením marihuany je pocit uvolnění, mírné euforie a iluze, že čas ubíhá pomaleji.“

Důvodů proč je marihuana tak oblíbená mezi žáky a studenty je hned několik. Jednak je u nás velice lehce dostupná, je poměrně levná, ale také je zakázaná, což ji dává záchrannou síť vzrušení a je dobrým prostředkem vzpoury. Ať už proti společnosti, škole či rodičům. Dalším důvodem její popularity může být i fakt, že díky jejímu přírodnímu původu je také méně škodlivá než cigarety. To však není tak úplně pravda. Mezi projevy účinku marihuany patří zarudlé oči, zrychlený pulz, bolesti na prsou, kašel, sucho v ústech, hlad, pach potu po spálené trávě, únava. Dlouhodobější příjem drogy vede ke kolísání nálad, špatnému soustředění, sníženému prospěchu. Zhoršuje se také postřeh a krátkodobá paměť. Těchto symptomů si může všimnout ať už učitel nebo rodič a zavčas zakročit. Po dlouhodobějším častém užívání se objevují nepravidelný menstruační cyklus, neobratnost, zhoršená orientace v čase a prostoru, viditelný pokles péče o zevnějšek, změna kvalitních zájmů za potu-

lování. Závislost na droze se projevuje užíváním drogy i při naprosto nevhodných příležitostech. Škola, řízení motocyklu a podobně (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1996).

Příznaky odnětí drogy jsou většinou mírné. Může to být přerušovaný spánek, nechutenství, podrážděnost, nervozita, úzkost, pocení a žaludeční bolesti (Dimoff, Carper, 1994).

2.6 Rizika alkoholu u dětí a mládeže

Ohledně alkoholu panuje všeobecný názor, že je to prostředek na zlepšení nálady. Rodiče však někdy zapomínají, že není úplně bez nebezpečí. Daleko více negativně působí na mladé lidské tělo. Zejména pokud je ještě ve vývoji. To je však důvod proč nepít, dá se říct lékařský či biologický. Druhý a daleko více negativní vliv alkoholu na mladý organismus je, že pod vlivem alkoholu se mění racionální chápání. Mladý člověk logicky nemá tolik zkušenosti s pitím, a proto se může v rizikových situacích zachovat špatně, zkratovitě či tak, že ohrozí sebe i okolí. Alkohol má podíl na většině případů smrti lidí ve věku 15 až 34 let. Při autonehodách víc než při čemkoliv jiném zahyne nejvíce mladých lidí ve věku 17 až 24 let. Není asi překvapením, že ve valné většině hraje roli alkohol (Goodyer, 2001).

„Jak se vyjadřuje jeden lékař, rozdíl v životní zkušenosti patnáctileté dívky a třicetileté ženy je, že žena si zavolá taxi, než aby riskovala jízdu s opilým přítelem, zatímco zranitelná dospívající dívka, která má strach, že o svého přítele přijde, si na sedadlo spolujezdce klidně sedne“ (Goodyer, 2001, str. 100).

2.7 Prevence

Správná prevence je podle mnoha autorů klíčový způsob jak účinně předcházet užívání návykových látek u dětí a mládeže. V obecnosti má tyto tři formy:

Primární prevence má za cíl předcházet vůbec styku s návykovými látkami.

Sekundární prevence, jinými slovy časná intervence má za cíl intervenovat u těch, kteří začali návykové látky zneužívat, ale jejich stav ještě příliš nepřekročil. Cílem je tedy omezit nebo nejlépe zastavit zneužívání návykových látek.

Terciární prevence je léčba závislosti na návykových látkách.

Krátká intervence spíše charakterizuje formu pomoci než jejího adresáta. Je určena pro velmi zaměstnané učitele, všeobecné lékaře či jiné odborníky. Spočívá v jistých postupech, které sice nenahradí několikaměsíční intervenci, ale vzhledem k jejímu širokému rozsahu je její význam hlavně pro školy velice podstatný (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1998).

2.7.1 Prevence v rodině u dětí mladšího školního věku (6 až 12 let)

Užívání návykových látek (zejména alkoholu a tabáku) nebo experimentování s nimi u dětí tohoto věku, není bohužel v našich podmínkách žádnou vzácností. Můžeme se i výjimečně setkat se závislostí na návykových látkách. V tomto věku je důležité, a to je úkol jak pro rodinu, tak pro školu, provádět nespécifickou prevenci. Ta spočívá v prohlubování dovedností jak si chránit zdraví, schopnost svěřit se důvěryhodnému dospělému v případě problému atd. Tato prevence navazuje na předchozí vývojová stádia dítěte. Dále je nutné začít se specifickou prevencí. Tato prevence bere v úvahu konkrétní návyková rizika, s nimiž se může dítě setkat. Podávat jednoznačné informace o škodlivosti tabáku, alkoholu, drog, ale také například hazardních her. Neboť i když přímo nespádají mezi návykové látky, jsou návykové. Samozřejmě by se mělo zabezpečit to, aby návykové látky nebyly přístupné jak doma tak i ve škole. Další důležitou věcí je věnovat hodně pozornosti dítěti. Snažit se, aby své volné chvíle netrávilo jenom u televize či počítače. V této souvislosti je dobré začít s mediální gramotností. To znamená vybírat vhodné programy pro dítě a učit ho, aby si nakonec dokázalo tyto programy vybrat samo (Nešpor, Csémy, 1992).

2.7.2 Prevence v rodině u dospívající mládeže (12 až 20 let)

Dospívání je poměrně dlouhé a velice významné období v životě člověka. Je jasné, že výchovný přístup k dvanáctiletému dítěti se bude velmi lišit než k dvacetiletému. Přesto však existují postupy a zásady, které jsou pro celé období dospívání společné. V životě dospívajícího záleží hodně na jeho vrstevnících. Pokud vrstevníci, nejhůře však přátelé nadměrně pijí, kouří či berou drogy je v dospívání toto nejrizikovějším činitelem. V tomto období se také mladý člověk připravuje na svůj budoucí život. Působí na něho mnoho stresových faktorů. Školní nároky, volba střední a vysoké školy, volba povolání, první vážné vztahy. Z toho všeho mohou plynout různé až už citové či hodnotové zklamání. Rodiče by tedy měli toto všechno správně vnímat a klást na své děti přiměřené nároky. Doma by měla panovat vřelá a středně omezující výchova přiměřená věku. Samozřejmě stabilní rodinné prostředí. Rodiče by měli být připraveni mluvit o ožehavých tématech (návykové látky, sex, vztahy) (Nešpor, 2001).

Uvedu na příkladu: Mladý člověk, který se zklame ve vztahu, může velice snadno upadnout do nějaké závislosti. Pokud mu není včas podána pomocná ruka ze strany rodičů a vůbec celé rodiny a přátel.

Podle Melgosy (1999) je potřeba v období puberty změnit výchovné metody. Mnohé rodiče zaskočí, že děti už nejsou takové, jaké bývaly. To je však přirozené. Rodiče by měli být méně autoritativní a dětem více naslouchat.

2.7.2.1 Očekávání rodičů od školy

Stává se, že rodiče očekávají od školy takový přístup, který je v našich podmínkách nemožný. Domnívají se, že za ně škola vyřeší spoustu problémů. Kontakt se školou udržují nanejvýš na třídních schůzkách. A někdy ani to ne. Karel Nešpor vytvořil rozdělení očekávání realistických a nerealistických ve vztahu rodičů ke škole.

▪ Realistická očekávání

Škola bude bezpečným místem bez návykových látek.

Škola, bude využívat postupů, které mají smysl a jsou účinné.

Škola může rodičům pomoci vyhledat informace o prevenci a doporučit, kde hledat odbornou pomoc.

Škola bude povzbuzovat žáky ke zdravému trávení volného času.

Škola bude s rodiči v častém kontaktu. O to více při výskytu nějakého problému.

▪ Nerealistická očekávání

Rodiče se o prevenci nemusí vůbec starat.

Do školy budou chodit jenom „ideální“ děti, které nemají s návykovými látkami problémy.

Škola se bude starat o volný čas žáků či studentů.

Škola nebude otravovat rodiče zvaním na osobní pohovory. Případné problémy si vyřeší vždy samy (Nešpor, 2001).

2.7.2.2 Očekávání školy od rodičů

Rovněž Karel Nešpor vytvořil přehled, který popisuje očekávání školy od rodičů.

▪ Realistická očekávání

Rodiče budou spolupracovat se školou, hlavně pokud se vyskytnou nějaké potíže.

Rodiče vytvoří správné podmínky pro to, aby se dítě mohlo řádně připravit do školy.

Rodiče budou dítě vést k dobrým způsobům trávení volného času.

Rodiče mají mít přehled o trávení volného času svých ratolestí.

Mají zajistit správnou a přiměřenou lékařskou a psychologickou pomoc.

Rodiče mají mít pochopení pro nelehkou práci pedagoga a nebudou bezdůvodně oslabovat jejich autoritu. Případné výhrady sdělovat škole přímo.

- **Nerealistická očekávání**

Rodiče se nějak postarají o to, aby se problémový žák stal bezproblémovým.

Rodiče se o prevenci postarají sami.

Rodiče mají při prevenci neomezené časové i materiální prostředky.

Všechno co nabízí škola, jako preventivní program musí rodiče odsouhlasit.

I bez odborné pomoci rodiče včas poznají a zvládnout problémy svých dětí s návykovými látkami.

Rodiče nemají právo mluvit do toho, co se ve škole odehrává (Nešpor, 2001).

2.7.3 Osvědčené způsoby prevence

Je potřeba projevovat zájem a důvěru. Důvěra spočívá ve správné výchově dětí od nejútlejšího věku. Děti musí vědět, že se mohou svým rodičům se vším svěřit. Vzájemná vazba mezi dětmi a rodiči musí být pevná. Je důležité, aby rodiče nepodceňovali problémy svých dětí. Musí si uvědomit, že problémy či starosti je přímo úměrné věku člověka. Proto by rodiče neměli znehodnocovat nebo podceňovat závažnost problémů, s kterými se jim dítě svěří. Jako příklad bych uvedl klasickou frázi svých rodičů. „Takové problémy bych chtěl mít, až budeš starý, jako já, poznáš opravdové problémy.“ Díky takovému postoji rodičů dítě brzy ztratí důvěru v ně. Bude si své problémy nechávat pro sebe. Rovněž hrozí, že dítě bude své pocity považovat za méněcenné a nedůležité. To se potom může projevit i v jeho životě mezi vrstevníky. Nedůvěra v sebe, nedůvěra ve vlastní úsudek. Dětem se musí naslouchat v jakémkoliv věku, neboť není problému, starosti, za kterou by nestálo obětovat chvíli času (Dimoff, Carper, 1994).

Umět hovořit s dětmi o návykových látkách. Velký problém spočívá v rodinách, kde rodiče kouří a pijí nadměrně alkohol. To se potom dítěti špatně vysvětluje co je špatné a co dobré. Může zde být ještě druhý přístup a to, že rodiče tvrdí, že kouření a alkohol je v pořádku, ale jestli si někdy dítě vezme drogu tak ho „přerazí“. V ideálním případě by bylo dobré, kdyby rodiče nekouřili a nepili. Což bohužel není v dnešní době až tak časté. Nicméně velice důležitá věc je, aby si rodiče zjistili potřebné informace o návykových látkách. Aby mohli svým dětem, ne jen zakázat návykové látky, ale také aby si s nimi mohli o nich rozumně pohovořit. Každé dítě se velmi často ptá „proč“. A zde je důležité to dítěti správně vysvětlit. Například marihuana. Synovi bych pověděl, že kdybych zjistil, že kouří

marihuanu, nenechal bych ho udělat si řidičský průkaz, protože vím, že marihuana zhoršuje schopnost řídit. U dcery bych například zdůraznil, že pokud přijímá návykové látky v těhotenství, může to poškodit její plod. Je prostě důležité mít určité povědomí o této problematice a vhodně ji umět použít (Nešpor, 2001).

Na první pohled by se mohlo zdát, že nejlepším způsobem jak dětem vymluvit drogy, je jim říct to nejhorší o drogách. Děti by přece měli dostat strach se jich vůbec dotknout. Bohužel však tato strategie není účinná. Kdyby byla, jistě by například tabákový průmysl už dávno zkrachoval. Mnoho mladých lidí si myslí, že jsou „nezranitelní“, a proto jsou strašidelné příběhy k ničemu a mohou mít spíše opačný účinek. Informace od rodičů typu „extáze tě zabije“ mají ten účinek, že dítě si informace obstará i z jiných zdrojů a zjistí, že tomu tak není a rady od rodičů začne brát při nejmenším s rezervou. Lepším řešením je dětem říci, že pravděpodobně nastane okamžik, kdy se dostanou s drogou do styku a bude rozhodnutí na nich samotných, ale zároveň by měli vědět, že když kamarádi berou drogy, nemusí oni také. Na rozdíl od léků koupených v lékárně jsou drogy vyráběny po domácku, v nehygienických podmínkách, lidmi, kteří nemají ani vybavení ani znalosti na to, aby mohli ovlivnit přesné dávkování drogy a její čistotu. To znamená, že nikdy nemůže být jisté, co skutečně droga obsahuje. Jako příklady látek, které se přidávají z důvodu navýšení gramáže, bych uvedl benzín, nejrůznější ředidla, škroby a podobně. Z drogy může být zajímavá euforická zkušenost, ale jak by se děti cítily, kdyby najednou zjistili, že drogu potřebují pořád. Nabízí se ještě protiargument, že většina teenagerů není natolik vyspělá, aby dokázali zvážit rizika drog. Tento argument je správný, nicméně demonizace drog a zadržování přesných informací o nich včetně těch o minimalizaci rizik, jim nepomůže. Je vždy lepší pokud mladý člověk, ať už dítě nebo teenager, zná fakta. Samozřejmě přiměřeně svému věku. Velkou úlohu hraje chování a působení rodičů na své děti. V souvislosti s tím, že se snažíme svým dětem vysvětlit všechna fakta, je také důležité, že dítě ví, že může kdykoliv požádat o pomoc. Samostatnost je potřebná, ale jenom v určitých ohledech. Způsob jak docílit toho, aby se dospívající člověk zeptal sám na radu, může mít docela jednoduché řešení. Rodiče by se občas měli zeptat svých dětí o radu. Důvěra je velice důležitá a takové jednání ji posiluje. Další možností je, aby si rodiče našli pár dalších důvěryhodných dospělých (strýc, teta, rodinný přítel), kterým by se teenager mohl bez problému svěřit. Někdy to tak prostě je, že mladý člověk nemůže říct rodičům cokoliv. Pokud se vám dítě už svěří, je důležité ho uklidnit, ale brát jeho problém vážně. Zbytečně se nerozčilovat. Určitě nezakazovat mluvit o svém problému s někým jiným. Mladý člověk má právo, zda se svěří rodině

nebo například psychologickému poradci, lince bezpečí, jinému dospělému a podobně (Goodyer, 2001).

V prevenci problémů s návykovými látkami se zdůrazňuje velké nebezpečí nudy. Určité riziko má i opačný extrém a to, když je mladý člověk soustavně přetěžovaný a vyčerpaný (Nešpor, 2001).

Způsob jakým mladí lidé tráví volný čas, je jedním z hlavních kritérií, která charakterizují jejich i rodinný životní styl. Přirozeným způsobem se v něm odráží jejich individuální a rodinné možnosti a cíle, kulturní zájmy, hodnoty. V průběhu dospívání se tyto zájmy diferencují a mladý člověk si začíná volit sám, jak bude trávit svůj volný čas. Samozřejmě v závislosti s rodinou zkušeností a možnostmi. Čím je však člověk starší, tím více se „rodinná tradice“ odsunuje do pozadí a v oblasti zájmů jsou aktivity v souladu s obrazem světa vrstevníků a osobních cílů. (Csémy et al. 2005).

V této souvislosti je tedy nutné říct, že dítě nebo dospívající potřebuje mít hodně zájmů, kterými by zaplňoval svůj volný čas. Ale v takové míře, která je pro něho únosná. Čím více bude mít zájmů, tím lépe se zamezí riziku, když nějaká aktivita zmizí (Nešpor, 2001).

Příklad: Dítě hraje hokej. Kvůli zranění musí skončit s nějakým sportem, který doposud hrál, nicméně zranění ho neomezuje v některých ostatních sportech, které také dělal, takže svou oblast zájmu pouze přesune k jinému sportu. Nikoliv k posedávání s partou v hospodě s bývalými spoluhráči.

Potvrzuje se známá zkušenost, že vhodné využití volného času je nejlepší prevencí před sociálně patologickými jevy a zároveň slouží k dalšímu duševnímu i tělesnému rozvoji. Volný čas je pro jedince i společnost šancí, které lze účelně využít, ale i zneužít. Ve volném čase mohou děti získávat četné zkušenosti, poznatky a dovednosti. Navazovat sociální kontakty (Bužek, 1996).

„Volný čas může být však sférou nežádoucího i protispolečenského jednání“ (Bužek, 1996, s. 14).

Dobrá výchova v rodině může být ohrožena negativními vlivy mimo ni. Naštěstí to platí i opačně. Příznivé prostředí mimo rodinu může do jisté míry vyvážit nedostatky v rodině (Nešpor, 2001).

V následujícím rozdělení uvádí Karel Nešpor (2001, s. 24) jak odmítat různé nepříjemné situace mimo rodinu:

Odmítnutí vyhnutím se znamená nevystavovat se nebezpečným situacím, ve kterých by dítěti někdo nabízel alkohol nebo drogy.

Rychlé způsoby odmítnutí se hodí u neznámých lidí a tam, kde je vhodné situaci rychle ukončit. Sem patří ignorování nabídky, zavrtění hlavou, jiné odmítavé gesto a jasně říci ne nebo nechci.

Zdvořilá odmítnutí použije dítě u starších lidí nebo v situacích, kdy by předchozí způsoby odmítnutí nebyly přiměřené a dostatečně zdvořilé. Příklad: Strýček: „Připijeme si na zdraví.“ Dítě: „Naši mi pít alkohol zakázali“ (Odmítnutí s vysvětlením). Další možnost je převést rozhovor někam jinam, či nabídnout jinou možnost.

Důrazná odmítnutí. Jejich používání vyžaduje jistou dávku obezřetnosti a nehodí se pochopitelně vždy, zejména ne tam, kde by mohla vyprovokovat fyzickou agresi.

Královská rozhodnutí jsou zvláště cenná, ale patří k nejobtížnějším. „Nefetuju ze zásady.“ nebo „Já s kouřením začínat nechci!“ (odmítání jednou pro vždy). „Tak s tím já nechci mít nic společného. A ty toho také raději nech, dokud je čas.“ (Odmítnutí pomoci, při kterém chrání odmítající sebe a zároveň se snaží pomoci nabízejícímu).

Dalším důležitým bodem, který spíše přispívá dobrému klimatu v rodinném prostředí je spolupráce při výchově mezi dospělými. Je jasné, že asi v žádné rodině se rodiče neshodnou úplně na výchově, nicméně tyto neshody by měli řešit v soukromí. Mimo zrak a sluch svých dětí. Veřejně by pak měli vystupovat názorově sjednoceni. Je-li tomu jinak, děti se mohou, kolikrát nevědomě dostat do situace „spiklenců“, kteří straní jedné nebo druhé straně. Dobré klima v rodině přispívá k prevenci před návykovými látkami. (Biddulph, 1997).

3 PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ

Další sociálně patologický jev, který se v posledních letech u žáků a studentů hodně rozšířil je patologické hráčství. Zejména pak gamblerství, což je hraní na výherních automatech. Pojem patologické hráčství je psychiatrická diagnóza. Kromě toho existují ještě pojmy hráčství a sázkařství. Podobně jak je tomu při závislosti na jiných návykových látkách i zde hraje velkou roli struktura osobnosti. Stanovení diagnózy patologického hráčství má kvalitativní a kvantitativní kritéria. Kvantitativní kritérium je především problém peněz. Norma a závislost se liší tím, že závislý neskončí, když mu dojdou peníze. Kvalitativní kritérium spočívá v tom, že patologický hráč na rozdíl od zdravého člověka nedokáže vnímat model logiky hry a neuvědomuje si ztráty (Marhounová, Nešpor, 1995).

Podle Melgosy (1999) je pojem gamblerství jakákoliv závislost na hře. Její nejznámější podoby jsou ruleta, bingo, sportovní sázky, loterie, karty a jiné stolní hry.

Nešpor, Csémy, Pernicová (1996) uvádí ve své knize že, v roce 1995 měla zkušenost s hazardní hrou zhruba třetina šestnáctiletých chlapců, ačkoliv všechny hazardní hry včetně automatů jsou oficiálně povoleny až od 18 let. Podle něho i mnoha jiných autorů může hazardní hra vyvolat blízký stav drogové závislosti. Tento stav se nazývá patologické hráčství. Proto se velice často dočteme v publikacích o návykových látkách také o gamblerství.

Mezinárodní klasifikace nemocí definuje patologické hráčství takto: „Porucha spočívá v častých a opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě subjektu na úkor sociálních, materiálních rodinných a pracovních hodnot a závazků. Lidé trpící touto poruchou mohou riskovat své zaměstnání, velmi se zadlužit a lhát nebo porušovat zákon, aby získali peníze nebo unikli placení dluhů. Postižení popisují intenzivní puzení ke hře, které lze těžko ovládnout spolu se zaujetím myšlenkami a představami hraní a okolností, které tuto činnost doprovázejí“ (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1996, s. 29).

Tento popis se dá velice lehce převést i mezi mladší generaci jen žáci a studenti neriskují zaměstnání, ale mohou zameškávat školní docházku a přípravu na vyučování.

3.1 Patologické hráčství a rodina

Patologické hráčství nepochybně vytváří konfliktní prostředí v rodině. Jak mezi jejími členy, tak v důsledku rodiny jako celku ve vztahu k okolí (dluhy). Nelze se tedy divit, že patologické hráčství velmi často rozvrátí celou rodinu. A co navíc, gamblerství většinou úzce souvisí s jinou závislostí. Alkoholismus a podobně. MUDr. Eva Mráčková popsala

reakci rodiny na zjištění problému s gamblerským v šesti fázích. Tvrdí, že na toto zjištění reaguje rodina prakticky stejně jako na jinou závažnou a ohrožující zprávu. Například zprávu o vážné nemoci (Mráčková, 1997).

1. Odmítáme uvěřit, že se něco stalo. Fáze popírání. („Tohle není možné, přece byl úplně v pořádku.“)
2. Poté se objeví pocity zlosti a vzteku. („Co si nám to udělal atd.“)
3. Potom přijde na řadu omlouvání situace. („Není to přece tak špatné.“)
4. Může přijít fáze zoufalství s pocity viny („Kde jsme udělali chybu?“)
5. Někdy je situace tak vyhrocená, že dojde k přechodnému odcizení a teprve po nějaké době nastane fáze šest.
6. Smíření se situací. V této fázi člověk začíná hledat konstruktivní řešení. Tento proces probíhá velmi intenzivně, zvláště u rodiny toxikomanů, nyní je objevován i v rodinách mladých hráčů (Mráčková, 1997).

3.2 Proč jsou děti a dospívající více ohroženi hazardními hrami

V mnoha publikacích se můžeme dozvědět, že u dětí a dospívajících vzniká závislost mnohem rychleji. Dalším důvodem je fakt, že pokud dítě v důsledku hraní hazardních her zameškává školu, zaostává ve svém vývoji. Patologické hráčství zvyšuje rizika vztahu k alkoholu.

3.3 Gamblerství a trestná činnost dětí a mladistvých

Pojem mladistvý označuje náš trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších prepisů) jako osobu, která dovršila patnáctý rok věku, ale nepřekročila osmnáctý rok věku. Zákon zná i jiné pojmy jako dítě nebo mládež. Dítětem je tedy osoba mladší osmnácti let, pokud nedosáhla zletilosti dříve (uzavřením manželství). Podobnou definicí je charakterizován i pojem mládež (Kratochvílová, 1997).

Dle Rudolfa Zemana (1997), někdejšího policejního rady Policie České Republiky, ale i mnoha dalších odborníků, je gamblerský jeden z kriminogenních faktorů trestné činnosti páchané mládeží. Popisuje také scénář přeměny osobnosti, který se podle jeho názoru příliš nemění u všech patologických hráčů. Volně přístupný výherní automat, k němu přichází zvědavé dítě či teenager. Vhází minci a jako většina začínajících má štěstí a vyhrává. Může

si koupit něco pro sebe či kamarádovi. Později se výhra zopakuje. Rozumné námitky, že to bylo pouze štěstí dítě, neposlouchá. Postupem času hráč přijde o všechny úspory. Začíná si půjčovat nebo žádá více peněz od rodičů s různými výmluvami, na co více peněz potřebuje. Když se půjčky nevrací, věřitelé přestanou půjčovat. Podle Zemana se v této fázi ještě stupňuje touha po výhře a vzrušení z ní. („Až vyhraji, tak všem ukážu!“) Naděje na výhru stále zůstává. Hráč v této době již moc dobře ví, kde rodiče nebo známí mají schované své peníze. Peníze si „půjčí“, tedy ukradne a sebe ujistí s tím, že až vyhraje, vše vrátí. Nejlépe několikanásobně. Výhra se stále nedostavuje, a když už ano, tak v malém obnosu, což hráče jenom udržuje stále v závislosti. Půjčky a dluhy narůstají. Hráč musí hrát, aby zaplatil vůbec své dluhy. Dostává se do začarovaného kruhu, z kterého se již velice těžko dostává. Začíná krást u cizích. Myšlenka na to někoho přepadnout již není tak vzdálená. Další pokračování příběhu je individuálnější, ale každý si ho může podle sebe domyslet. Takových příběhů se odehrálo stovky a podle stále se zvyšujícího počtu výherních automatů jejich počet pravděpodobně rapidně neklesne. Tento sociálně patologický jev se může objevit v jakémkoliv sociálním prostředí. Co je tedy nutné? Problém spočívá v tom, že je veliký počet výherních automatů a naprosto nedostatečná kontrola. Ať už provozovatelů především, tak policie a úřadů. Podle jeho názoru to však není v silách policie, neboť není možno pokrýt tak velké množství heren bez spolupráce široké veřejnosti, která by měla tyto věci hlásit příslušným úřadům a tím zároveň chránit své děti. Rovněž by se měli zvýšit postihy v hernách, kde hrají nezletilí hráči.

„Samotná hra na hracích automatech není z hlediska mladistvých nijak trestná“ (Kratochvílová, 1997, s. 13).

Podle zákona musí být tedy automat umístěn tak, aby neumožňoval účast mladším osmnácti let. Jinak musí provozovatel učinit taková opatření, aby se mladistvé osoby nemohli zúčastnit (Kratochvílová, 1997).

3.4 Prevence

„Prevence problémů způsobených hazardní hrou má širší rozsah, než předcházení patologickému hráčství“ (Nešpor, 1997, s. 7).

I samotná prohra větší sumy peněz totiž může napáchat řadu problémů, ačkoliv se ještě nejedná o patologické hráčství. Prevence před patologickým hráčstvím má hodně společ-

ného s prevencí před návykovými látkami. Proto je nutné prevenci zasadit do širšího rámce zdravého života (Nešpor, 1997).

Jelikož je prevence do značné míry podobná s prevencí návykových látek, pokusím se vytknout jenom hlavní body, neboť obsáhle jsem se prevencí návykových látek zabýval v předchozí kapitole.

- **Co může udělat jednotlivec**

Především se vyhnout hazardním hrám. Také se dítě nebo dospívající může zúčastnit peer programů se svými vrstevníky (viz. odstavec: co může udělat škola).

- **Co mohou udělat rodiče**

Mít důvěru svých dětí. Také je důležité mít informace o hazardních hrách a hracích automatech. K debatě na toto téma si vybrat vhodnou chvíli. Rodiče by neměli sami provozovat hazardní hry natož si své děti nechat hru vyzkoušet. Jestliže se objeví problémy s hazardní hrou, je nutné zakročit energicky a využít profesionálních konzultací (Nešpor, 1997).

Učit děti, aby se uměli vzdát odměny a vyvarovat se konzumnímu způsobu života (Meglosa, 1999).

Podle Elliottové (1995) by rodiče měli, vědět kam jejich děti chodí. Jak tráví volný čas. Pokud rodiče zjistí, že dítě si udělalo dluh díky hazardní hře, Elliottová nabádá k tomu, aby rodiče nechali dítě si dluh zaplatit z vlastních peněz. Klidně i na splátky. Jinak by podle autorky nepoznalo cenu peněz a nepoučilo se ze svého počínání.

- **Co může udělat škola**

Škola by si měla prosadit zákaz jakýchkoliv hazardních her v okolí školy. Vychovávat žáky k odpudivému postoji k hazardu. Také by škola měla využívat programů za aktivní účasti předem připravených vrstevníků. Tzv. peer programy. Tyto programy jsou nejúčinnější pro normální, ještě nezasaženou populaci dětí a mladistvých. Pokud už se jedná o rizikovou skupinu dětí a dospívajících, je vhodné využít vhodného preventivního programu (Nešpor, 1997).

Další úlohy v prevenci patologického hráčství mají samozřejmě i sdělovací prostředky, které zejména na mladé lidi činí velký vliv. Měli by odsuzovat stále hustější výstavbu hracích automatů a nutit úřady k redukci jejich počtu. Alespoň v okolí škol. Dále tu máme

úlohu celé společnosti. Díky veřejnému tlaku se mohou věci změnit k lepšímu. Lidem, tedy společnosti by nemělo být jedno co se děje všem, ne jenom jejich dětem.

4 ŠIKANA NA ŠKOLÁCH

Šikana byla zpočátku chápána jako akce poměrně velké skupiny, která se ztratila sebekontrolou a vrhá se na jedince, který ji vyrušil z její činnosti“ (Říčan, 1995, s. 17).

Později, hlavně v 70. letech díky vědecké práci Olweuse se šikana začala definovat následovně: „Jeden nebo více žáků úmyslně a většinou opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci“ (Martínek, 2009, s. 109).

Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená obtěžování, týrání, pronásledování, ale také byrokratické lpění na liteře předpisů. Bylo by vhodné také poznamenat jméno pražského psychiatra Petra Příhody, neboť ten jako první u nás před listopadem 1989 veřejně promluvil o šikaně. Ne tedy o šikaně na školách, ale o šikaně v armádě. Toto tvrzení bylo na svou dobu velice odvážné a zaslouží si uznání.

Pojem šikana bývá však někdy nevhodně použit. A to v případě, že šikanou je nazýván jev zvaný teasing. Teasing je chování dětí, které může šikanu zdánlivě připomínat, ale je to však nevinné škádlení mezi dětmi. Například na druhém stupni základní školy chlapci provokují a škádlí děvčata proto, že se jim líbí. Děvčata křičí, chichotají se, ale také chodí žalovat. Pedagog nebo dospělý však musí poznat rozdíl mezi šikanou a teasingem (Martínek, 2009).

Mezi obvyklé projevy šikany patří fackování, kopání, ničení věcí, lití vody do aktovky, vyhození čepice z okna, hrubé nadávky a vydírání. Forma šikany může být někdy poznamenána sexuálním zájmem nebo také rasismem. Šikana znamená opakované ubližování. Oběť trpí celé měsíce nebo dokonce celá léta. Když však jde o hodně kruté ublížení, označíme za šikanu i jednotlivou událost. Není však vhodné nazývat šikanou všechno zlé co se mezi dětmi děje. Například rvačka mezi dvěma chlapci šikana není (Říčan, 1995).

Domnívám se, že i zde může někdy jít o šikanu a to i v případě, že rvačka tzv. jeden na jednoho, je poslední zoufalý útok oběti šikanování, aby si získala potřebný respekt ve skupině.

4.1 Proč dochází k šikaně

V mnoha případech může za šikanu náhoda. Dítě se v nesprávnou chvíli ocitne na nesprávném místě. Dostane se do křížku s partou školních „lumpů“, většinou neúmyslně a ti velice rychle najdou nějakou slabost jednotlivce. Pokud si připustíme, že se může na čes-

kých školách vyskytnout rasismus, může ona „náhoda“ jiné barvy pleti či národnosti také hrát roli (Bourcet, Gravillonová, 2006).

Pavel Říčan (1995) tvrdí, že šikana má jednak mnoho příčin, ale hlavně tyto příčiny musíme zkoumat do hloubky. Jako příklad uvádí jednu skrytou příčinu, proč chlapci mohou šikanovat. Tvrdí, že na chlapce tlačí kolektiv, aby se choval jako muž. Aby byl mužně tvrdý, ne změkčilý a nebál se jít pro ránu daleko. V dnešní době však do jisté míry je tento tlak zbytečný. Mnoho psychologů, kteří se zabývali touto tematikou tvrdí, že většina mužů má v sobě i ženskou část a tedy i její vlastnosti. Citlivost atd. Mezi některými chlapci se však vyvinula zvrácená myšlenka a to ta, že když je někdo slabší, chová se nechlapsky a změkčile je potřeba toho „sraba“ ponížit a zesměšnit. Na šikaně také participují touhy vlastní každému člověku. Touha po moci, ovládat druhé. Bohužel jsou i takoví, kteří prostě rádi ubližují ostatním a činí jim to potěšení.

4.2 K teorii agrese

„Šikana je zvláštní případ agrese“ (Říčan, 1995, s. 21).

K tomu abychom pochopili šikanu, je potřeba vědět o teorii lidské agrese. Agrese se dá nazývat také jako násilí. Základní otázkou mnoha výzkumníků je, jestli je agrese vrozená, nebo se člověk stává agresivní v průběhu života. V dnešní době je však velmi důležité utlumit agresivitu u člověka, zvláště proto, že technika nesmírně zvýšila naši schopnost zabíjet. Agresivní sklony se u člověka utvářejí na základě instinktů v prvních letech života. Řada vlivných psychologů tvrdí, že agrese je naučená, že si ji osvojíme na základě zkušenosti (Říčan, 1995).

Martínek doplňuje toto tvrzení. „Agrese je výpad útoku - jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu, nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit“ (Martínek, 2009, s. 9).

Další definice tvrdí že, „agrese je brutální a náhlý útok na osobu, aniž došlo k provokaci“ (In Bourcet, Gravillonová, 2006, s. 6).

Rád bych ještě doplnil další důležité pojmy týkající se agrese.

„Agresivita je útočnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresi“ (Martínek, 2009, s. 9).

V širším slova smyslu je to schopnost mobilizovat síly k zápasu a dosažení cíle a vzdorování těžkostem.

Podle Martínka je druhem agrese také asertivita. Asertivita je když „člověk dokáže trvat na svých názorech a prosazovat svoje práva v rámci existujících zákonů. Toto chování směřuje k tomu, aby ostatní připustili, že jedinec má právo se rozhodnout, jak bude myslet a jednat“ (Martínek, 2009, s 10).

Agrese má mnoho podob. Těmi nejzákladnějšími jsou rány a násilí. Tato agrese vyžaduje fyzický kontakt a tato forma napadne asi každého, kdo slyší slovo agrese. Vyvolat fyzickou agresi a odhodlanost k boji je pro agresora typické. Ne však vždy je k agresi potřeba fyzického kontaktu. Další formou je slovní útok. Zde to mohou být nadávky, ale také třeba vydírání dítěte. Slovní napadení kvůli tomu, jak vypadám nebo v co věřím, je rozhodně forma agrese. Rád bych pro zajímavost uvedl slovní agresi učitele k dítěti. Jsou to například věty typu. „Nechápu, co jsme udělali špatně, že máme takového žáka.“ A jak je tomu u rodičů? V České republice není zákonem výslovně zakázáno dát dítěti pohlavek a podobně. Pokud je dítěti dán tzv. výchovný pohlavek nedá se o agresi mluvit, ale pokud dítěti ubližují rodiče nadávkami nebo fyzickými tresty za účelem je ponížit, agrese to dozajista je. Další agresi je sexuální agrese. Znásilnění zejména u dívek je forma agrese, které se obáváme nejvíce. Čísla hovoří jasně. Více než 80% obětí sexuální agrese jsou dívky. 62% obětí má méně než osmnáct let a 70% - 85% obětí agresora znala. Nejčastějšími agresory jsou známí dívky, rodinní přátelé a bohužel také rodič. Forma sexuální agrese je také pokud dítěti jsou ukázány pornografické fotky videa podobně (Bourcet, Gravillonová, 2006).

V dnešní době nabývá na intenzitě nová forma agrese potažmo šikany. V době velkého rozvoje komunikačních technologií se objevuje tzv. internetová šikana. Tato šikana spočívá v agresi na jedince přes síť (email, sociální síť, chat).

4.3 Druhy agresorů

Podle Koláře (1997) iniciátoři a aktivní účastníci šikanování mezi dětmi a mládeží, se nijak zásadně od ostatních neliší, alespoň na úrovni odborných diagnóz. Ve valné většině případů to nejsou nemocní sadističtí psychopati. Jsou „jenom“ mimořádně egoističtí a egocentričtí. Jejich charakter je podobný tomu, který má dítě v kojeneckém věku.

„Porucha duchovního a mravního vývoje není překážkou vysoké inteligenci, hluboké vzdělanosti, tvořivosti a silné vůli k vlastnímu úspěchu. Existují lidé nejrůznějším způsobem nesmírně schopní a zdatní, přesto však mají zakrnělý charakter“ (Kolář, 1997, s. 52).

Říčan uvádí (1998), že pokud se jedná o fyzickou stránku agresorů, jde většinou o nadprůměrně tělesně zdatné jedince, zvláště pokud u chlapců. Nemusí tomu tak být vždy. Intelligence spojená s krutostí dokáže vyvážit i fyzické nedostatky. Agresor může pro své potřeby získat skupinu, proti které je i silnější oběť bezmocná. Pokud jde o duševní vlastnosti, je třeba vyvrátit všeobecný omyl, že typický agresor si šikanou kompenzuje svůj „mind-rák“, že trpí pocity méněcennosti apod. Takových agresorů je nejvýše pětina. Šikany se nejvíce dopouštějí sebejistí, nebojácní chlapci a děvčata. Nicméně pokud bychom pečlivě zkoumali jejich duševní vývoj, v mnoha případech bychom objevili působení nevhodné výchovy.

Podle Martínka (2009) existují čtyři základní typologie agresorů.

- **Agresor hrubý, fyzický**

Jedná se o jedince, který k šikaně používá fyzické síly. (Mlácení, kopání, škrcení apod.) Tento jedinec většinou doma bývá tvrdě trestán za své prohřešky.

- **Agresor jemný, kultivovaný**

Tento agresor se k dospělým lidem, především učitelům, chová velmi slušně. Často bývá označován za sociometrickou hvězdu třídy. Jakmile však dospělý - učitel odejde z dohledu jedinec spouští tvrdou šikanu. Nikoliv však sám. Většinou stojí opodál a dává příkazy svým „posluhovačům“.

- **Agresor srandista**

Rovněž osoba, které nebudí podezření. Tento jedinec si nepřipouští žádné starosti ani odpovědnost. V hodinách často baví třídu. Pokud ho pedagog náhodou přistihne, když ubližuje některému spolužákovi, obvykle se zachrání argumentem, že to byla jenom sranda.

- **Agresor spouštějící ekonomickou šikanu**

Tito agresori pochází z dobře situovaných rodin. Jejich rodiče je maximálně podporují a chtějí, aby byli jejich děti co nejlepší za každou cenu. Rodiče jim dávají spoustu materiálních darů a mají vše, co chtějí, nicméně dítěti chybí cit a souznění. Rovněž si nedokážou vážit věcí, neboť vše dostanou okamžitě. Majetek potom slouží těmto agresorům k rozvrstvení třídy na chudé a bohaté.

4.4 Druhy obětí šikany

Obětí šikany se bohužel může stát prakticky kdokoliv. Například dítě, které je nové v kolektivu. Není vzácností, že důvod šikanování je proto, že dítě má nějakou přednost před ostatními. Je více mentálně vyspělé, zralé než ostatní vrstevníci a nedokáže „s vlky výt“. Častěji se však stane terčem šikany, kvůli nějakému handicapu, který lze snadno odhadnout. Toto ohrožení je dlouhodobé a někdy nepomůže ani změna školy či přestěhování celé rodiny, protože šikana může začít na novo. Nejběžnější riziko spočívá ve fyzické neobratnosti oběti tedy schopnosti „porvat se“ respektive ubránit se napadení (Říčan, 1995).

Podle Martínka (2009) existují oběti tzv. na první pohled. Už jejich fyziognomie je prozrazuje. Jsou slabé, zamklé, bojácné, zvláště vypadají (oblečení, barva vlasů), neumí se bránit legráčkám, někdy se přehnaně rozzuří, ale to třídu ještě více povzbudí. Dalším typem oběti jsou děti, které jsou příliš chráněny svými matkami. Jejich matky v nich stále vidí malé a nesamostatné děti, za které musí všechno vyřizovat. Dítě díky takové výchově nemá prostor k samostatnosti. Stále slýchává nejrůznější zákazy a nařízení a nemůže si nic udělat podle svého uvážení. Častým typem obětí mohou být učitelské děti, zejména pokud rodič učí na stejné škole, nejhůře ve stejné třídě. Jednak spolužáci nikdy tomu učitelskému nevěří, že nezná otázky k testům či kdy bude zkoušeno a také na druhou stranu to není nejlepší pro vztah dítě rodič. Učitel rodič se vždy bude snažit být na své dítě přísnější a to může být pro dítě nelehké.

Zvláštní skupinu obětí tvoří jedinci, kteří jsou současně účastníky šikanování někoho jiného. Tyto děti jsou výrazně neoblíbené v kolektivu (Říčan, 1995).

4.5 Vývojová stádia šikany

Literatura uvádí, že šikana může být pouze krátkodobý akt. Ve většině případů, však prochází svým vývojem, který se stupňuje k horšímu. Tento vývoj nyní popíšu.

- **Ostrakismus**

Ostrakismus pochází z řečtiny a znamená „střepinový soud“. Je to první fáze šikany. V této fázi agresori nenapadají oběť fyzicky, nýbrž ji „pouze“ vyčlení ze svého kolektivu. Nikdo z kolektivu se s dítětem nebaví, nikdo ho nezdraví. V ostrakismu „vynikají“ zejména děvčata. Každý z nás asi zažil z dob dětství, kdy se dvě tři děvčata domluvila na čtvrtou a začala o ní nenápadně roznášet pomluvy. Postupně pomalu tyto pomluvy začne víc spolužáků brát za pravdu a dochází k vyčlenění z kolektivu. Oběť najednou poznává, že ve třídě

není nikdo, s kým by se mohla bavit. Z tohoto důvodu se u oběti objevují agresivní reakce. Dítě se prostě brání. Agresoři vidí úspěch jejich taktiky a oběť postupně přestane vzdorovat a stáhne se do sebe. Ve většině případů se objevují tři charakteristické znaky. Zhoršení prospěchu, zhoršení soustředění a navštěvování nižších ročníků. Hledání si mladších přátel, které k dítěti vzhlíží. Rozdělení kolektivu třídy při ostrakismu je na agresory, neutrální jádro a oběti šikany (Kolář, 1997).

- **Fyzická agrese a psychická manipulace**

Šikana se často do této fáze posune, když se třída dostane do stresového napětí (písemky, pololetí). Agresoři si potřebují vybit zlost. V této fázi již začíná docházet k bití, kopání a silným slovním urážkám. Terčem útoků se také stává majetek oběti. Dítě se začíná bát chodit do školy. Z toho plyne záškoláctví přes somatizaci projevující se bolestmi hlavy, teplotami a podobně. Prospěch je v této době katastrofální. Kolektiv se mění a přestává existovat neutrální jádro. Část se přidává k agresorům a může se také stát, že zbylá část se postaví za oběť. Pokud je tato část dost silná a postaví se veřejně za oběť, může šikana skončit. Ale k této situaci dochází velmi málo (Kolář, 1997).

- **Vytvoření jádra**

Agresoři si uvědomují jasnou převahu nad obětí. Vytvoří se tzv. pyramida šikanování. Na jejím vrcholu stojí hlavní agresoři. Sama oběť je až na pomyslném spodku základny této pyramidy. Při vytvoření jádra se fyzické i psychické útoky na oběť stále stupňují. Častou psychickou hrou s obětí v tomto stádiu je hra na hodného a zlého. Agresoři umí často dokonale manipulovat s obětí. Oběť začíná vyhledávat přítomnost učitele, neboť v jeho přítomnosti se cítí relativně bezpečně. V tomto stádiu je oběť úplně sama. Existuje pouze skupina agresorů a neutrálních, co se bojí veřejně proti tomu vystoupit (Martínek, 2009).

- **Vytvoření norem**

Pokud se nepodaří ani ve třetím stádiu zakročit přejde šikana do čtvrtého stádia, což je vytváření norem. Třída se rozděluje na „vládnoucí třídu“ a „poddané“. V této fázi oběť bohužel může šikanu přijmout jako svou normální úlohu (Martínek, 2009).

I mírní a ukáznění žáci se začnou v této fázi chovat krutě a podílet se na týrání spolužáka (Kolář, 1997).

- **Totalita neboli dokonalá šikana**

Zhoubný proces bez radikální pomoci zvenčí nezadržitelně ústí do posledního stádia. Normy agresorů jsou přijaty nebo respektovány všemi nebo téměř všemi. Totalitní ideologie šikanování se plně rozvine. Agresoři využívají od obětí všechno, co je pro ně využitelné. Od materiálních věcí (peníze, osobní věci) přes jejich tělo, rozumové schopnosti a podobně. Čím déle šikana probíhá, tím více se zdokonaluje a stupňuje násilí na oběti. Agresoři přestávají znát míru, a jsou nutkáni k opakovanému násilí. Brutální násilí se začíná považovat za normální, dokonce za legraci. Oběti jsou stále závislejší a ochotnější dělat cokoliv jenom aby se zavděčili agresorům. Neúnosnost utrpení řeší únikem do nemoci, útěky ze školy, zhroucením a v neposlední řadě bohužel i pokusem o sebevraždu. Díky následkům brutálního fyzického násilí se šikana v tomto stádiu někdy zjistí (Kolář, 1997).

4.6 Prevence

V této kapitole se budu zabývat prevencí šikany. Jaký je význam odstraňování šikany a co mohou dělat dospělí i děti, aby tento neblahý sociálně patologický jev byl co do největší míry odstraněn z našich škol.

„Boj proti šikaně a její předcházení je jedním z řady úkolů, které škola má při výchově dětí“ (Říčan, 1988, s. 45).

Podle zahraničních zkušeností, podaří-li se omezit šikanu, ubude také vandalské ničení předmětů, klesne počet krádeží a zlepší se i celková atmosféra, kázeň a pořádek ve škole. Pro prevenci je velmi důležité, aby pedagog dokázal rozpoznat přímé i nepřímé známky šikanování. Některé známky mohou být sami o sobě nevinné a patří k běžnému dění ve školním prostředí. Rozhodující je současný výskyt většího počtu těchto známek a jejich kumulace, kterou by měl pedagog zaregistrovat.

- **Přímé známky**

Posměch, nadávky, pokořující přezdívky, ponižování. Zásadním kritériem je, do jaké míry je dítě touto přezdívkou či „legrací“ zranitelné.

Kritika dítěte, výtky na jeho osobu, zejména pronášené agresivním nebo pohrdavým tónem.

Příkazy, které dítě dostává od jiných dětí, zejména pronášené panovačným tónem. A potom skutečnost zda se dítě podřizuje.

Strkání, šťouchání, kopání, které nemusí být silné, ale oběť je neoplácí.

Rvačky mezi dětmi, přičemž jeden je výrazně slabší.

- **Nepřímé známky**

Dítě bývá o přestávkách často samo, ostatní o ně nejeví zájem.

Při týmových sportech bývá dítě voleno do mužstva poslední.

Vyhledává blízkost učitelů.

Dítě je nejisté má-li promluvit před třídou.

Zhoršuje se náhle školní prospěch.

Jeho věci jsou poškozené či znečištěné.

Odřeniny, modřiny, škrábance, které nedokáže dítě rozumně vysvětlit (Říčan, 1998).

Podle Elliotové (1995) by rodiče měli při podezření, že někdo šikanuje jejich dítě provést tyto kroky. Měli by si především promluvit s dítětem co se vlastně děje. Veškeré údaje si pečlivě zapisovat, včetně časových údajů, jmen a lokalit. Posléze kontaktovat třídního učitele, popřípadě ředitele školy. Obětem šikany pomůžeme, naučíme-li je pozitivně smýšlet o sobě. Je totiž snadné útočit na někoho kdo nemá důvěru v sebe sama. Jako zajímavost uvádím, že v jedné rodině, pomáhali synovi k posílení sebedůvěry tak, že ho dokonce učili správně chodit vzpřímeně. Kvůli tomu, že agresori si často vybírají slabší, bez sebevědomí jedince jako oběti. Pokud chlapec chodil se svěšenou hlavou a přikrčenými rameny dával agresorům nevědomky najevo, že si nevěří.

Literatura uvádí, že většina dětských obětí šikany jsou většinou sociálně neobratné nebo nezpůsobilé děti.

Jak uvádí Fieldová (2009) je potřeba u dětí upevňovat sociální a emocionální odolnost. A to je zejména úkol rodičů, neboť ti na to mají mnohem více času než výchovní poradci či psychologové. Také by rodiče neměli své děti příliš rozmazlovat a chránit je před okolním světem tak, že mu styk s problematickými situacemi zcela zamezí. To pouze zvýší jeho zranitelnost. Dítě musí zjistit, že nemůže každému věřit, že existují zlí a problematictí lidé a před nimi je potřeba se chránit.

Podle Bourceta a Gravillonové (2006) nejúčinnější pomoc nespočívá v dramatizování nebo naopak v zlehčování šikany nebo agrese. Také by rodiče měli vědět, že potomka nesmí nutit, aby mluvil o agresi na svou osobu, pokud si to nepřeje. Lepším řešením je s ním

mluvit o běžných tématech, která se zdánlivě mohou zdát bezvýznamná, ale je to způsob jak zjistit, zda dítě žije běžným způsobem. Pokud se šikana prokáže na dítěti, zřídka bývá správným řešením změnit školu či bydliště.

Většina dalších metod prevence se shoduje s jinými kapitolami mé bakalářské práce. Zejména důraz na volnočasové aktivity dítěte, provozování nějakého sportu a s ním spojené zlepšování fyzické i psychické odolnosti. Správná a přiměřená výchova v rodině a výběr vhodných přátel. Vyvarování se rizikových skupin mládeže.

4.7 Rasismus

Dle Říčana (1998) se rasismus ve školním prostředí dá považovat za formu šikany.

Z tohoto důvodu jsem téma rasismu přiřadil jako podkapitolu k šikaně. Rasismus se samozřejmě může zařadit také pod delikventní či kriminální jednání, nicméně doufám, že ve většině případů na školách, se ještě nejedná o rozvinutý rasismus do takové míry, aby se jím museli zabývat orgány činné v trestním řízení.

4.7.1 Základní pojmy

▪ Rasismus

„Rasismus je ideologie, která představuje soubor koncepcí vycházejících ze strachu z cizího (xenofobie) a tvořících jeho ideologickou nadstavbu. Předpokládá fyzickou a duševní nerovnost lidských plemen (ras) a rozhodující vliv rasových odlišností na dějiny a kulturu lidstva“ (Šišková, 2008, s. 13).

Existují dva typy rasismu. Prvním typem rasismu je tzv. „měkký“. V tomto případě je rasismus spíše nevyhraněný a pasivní společenský postoj. Nelze pro něj používat právní termíny jako hanobení, podněcování, omezování apod. Neprojevuje se jako promyšlená a veřejně hlásaná ideologie, jejímiž nositeli bylo nějaké seskupení lidí. Tento typ rasismus není zdánlivě v rozporu s principem rovných práv, protože jej obvykle v nevyhraněné a špatně rozpoznatelné podobě sdílí široká veřejnost. „Tvrdý“ rasismus má o poznání více agresivní podobu a jeho projevy mají formát veřejně proklamovaných ideologií. (fašismu, šovinismu, antisemitismu, nacionalismu, apartheidu, apod.) Jejich nositeli jsou společenská a politická organizovaná hnutí. V krajních případech i státní orgány a instituce. Tento druh rasové nenávisti a její projevy jsou snadno identifikovatelné i pro širokou veřejnost. V této

souvislosti lze říci, že tzv. „měkkí“ rasisté s projevy „tvrdý“ rasistů krajně nesouhlasí, ale tvoří těmto tvrdým jádrům „mlčící“ většinu (Šišková, 2008).

- **Xenofobie**

Toto slovo pochází z řeckého *xénos* (příchozí) a *fóbos* (bázeň, úzkost). Vyjadřuje strach z něčeho cizího. Z toho, kdo přichází z ciziny. Z xenofobie vychází mnoho nenávistných ideologií (Šišková, 2008).

4.7.2 Multikulturní výchova jako možný způsob prevence

V české republice existuje stále velké množství lidí, kteří nemají ani nemohou mít zkušenosti s příslušníky jiných než českých (rozumí se českých, moravských, slezských popřípadě slovenských) kultur. Děti, které přišly do České republiky z prostředí jiných kultur, mají často větší interkulturní zkušenosti než jejich učitelé, kteří znají prostředí odlišných kultur obvykle z pohledu turistů či učebnic. České školství integruje děti-cizince spíše výukou češtiny a výukou látky, téměř opomíjí výchovu a podporu vývoje sociální a kulturní identity žáků. Na druhou stranu se však ve školství již hojně let setkáváme s intenzivní snahou zavést do výuky na všech typech škol předmět multikulturní výchova (Šišková, 2008).

5 KRIMINALITA DĚTÍ A MLÁDEŽE

„Pojem kriminalita bývá považován za synonymní s pojmem delikventní, při čemž pojmu kriminalita se používá častěji ve vazbě na osoby, které se trestných činů dopouštějí. Pojmu delikvence se užívá častěji ve vazbě na osoby, které se trestných činů dopouštějí“ (Výzkumný ústav kriminologický, 1968). Osoby, které se tedy dopustily trestného činu, jsou delikventní.

S kriminalitou nejen u dětí a mládeže souvisí poruchy chování. Poruchou chování se rozumí řada výchovně nežádoucích projevů, které jsou často důsledkem narušení sociální přizpůsobivosti. Většina poruch chování nemá jednotnou příčinu. U řady z nich však vznikají na podkladu špatného výchovného působení. Při diagnostice poruch chování je nutné postupovat individuálně a je nezbytné přihlídnout ke všem vlivům, které se na vývoji dítěte podíleli (Martínek, 2009).

Mezi nejčastější poruchy chování spojené jednak s agresivitou, ale také kriminalitou patří:

- ADHD (Hyperaktivita s poruchou pozornosti)
- Opoziční porucha
- Lhaní
- Krádeže
- Záškoláctví
- Útěky a toulky
- Porucha chování s protispolečenskými rysy

Z těchto výše zmíněných poruch se později zaměřím na záškoláctví, protože tato porucha a zároveň sociálně patologický jev je také předmětem mého výzkumu.

Kriminalita mládeže se může vykládat více způsoby. Jsou dva názorové proudy. První proud pokládá za kriminalitu mládeže pouze, když páchá trestnou činnost. Druhý pokládá za kriminalitu trestnou činnost, ale i další projevy. Zejména protispolečenské jednání různé intenzity (Výzkumný ústav kriminologický, 1968).

5.1 Příčiny kriminality dětí a mládeže

O objasnění příčin kriminality se výzkumníci snažili již koncem minulého století. Výzkumy zaměřené výhradně na kriminalitu nezletilých však začali mnohem později. Bylo to koncem druhé světové války (Suchý, Švancar, 1972).

Příčiny delikventního chování jsou vnitřní a vnější. Mezi vnitřní příčiny patří: slabý typ nervového systému, psychické nedostatky, poškození mozku při nitroděložním vývoji nebo v raném dětství. Mezi vnější příčiny patří. Prostředí kde dítě vyrůstalo, rodina, škola, přátelé i životospráva. Zdá se, že hlavní příčinou kriminality mládeže je nedůsledná výchova a dezintegrované rodinné prostředí popřípadě špatný příklad otce nebo matky (Faltin, 1972).

Literatura také uvádí jako jednu z možných příčin ekonomické důvody. Ovšem v žádném případě netvrdí, že každé dítě z chudé rodiny krade a podobně.

„Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dětem umožňuje kriminální chování“ (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 37).

Studie delikventně jednajících nezletilých ukazují rodinné prostředí přestupníků zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti. Zvláštní kategorií jsou děti, které rodinu ani nepoznaly. Mají za sebou pouze instituční výchovu. Jejich schopnost navazovat vztahy je oslabena, stejně jako je oslaben jejich „mysl“ pro civilní (neústavní) realitu. V rodině delikventně se chovajících mladých lidí chybí často otec (Matoušek, Kroftová, 1998).

Rozhádané rodinné prostředí působí špatně na psychický vývoj dětí a mladistvých hlavně pokud tyto vlivy působili od raného dětství. Výsledkem bývá citové rozrušení, agresivita, nepřátelství vůči vlastní rodině a díky tomu také někdy vůči ostatním lidem a dětem. Projevy bývají prudké anebo příliš rezignované zejména v pubertě. Traumatizmus v citech, frustrace v potřebách každodenního života, oslabení charakteru, pocity méněcennosti jsou výsledkem působení disharmonického sociálního rodinného prostředí. Osobnost dítěte se v takto nezdravých sociálních podmínkách vyvíjí disharmonicky, protože fyziologické a sociální dozrívání předstihuje rozvoj citů a intelektu. Z toho všeho vzniká ideální podhoubí pro trestnou činnost (Faltin, 1972).

5.2 Druhy kriminality dětí a mládeže

Je obecně známo, že kriminalita po roce 1989 u nás stoupá. Rovněž v posledních letech stále roste podíl dětí a mladistvých na policejně registrovaných trestných činech. Více než třetinu majetkové trestné činnosti u nás mají na svědomí osoby mladší osmnácti let. Důvodů, které zapříčinily zhoršení této situace, může být několik. Může to být změnou politického systému a uvolněním totalitárních systémů kontroly každého občana. Svůj podíl může mít také policie a její současný styl práce. Neboť se málo zabývá prevencí a vyhledává-

ní pachatelů není také příliš efektivní. Stále se také hovoří o větším uplatňování tzv. alternativních trestů (probace, peněžitě tresty, veřejně prospěšné práce apod.) (Matoušek, Křofťová, 1998).

Tyto tresty mají totiž své opodstatnění. Samotné omezení svobody, zejména v těch menších přestupcích má ještě více negativní vliv na jedince. Spousta mladých lidí tak může přijít z výkonu trestu ještě „zkaženější“ než byli. To znamená, že je velká pravděpodobnost, že se k trestné činnosti vrátí. Ztráta sociálních kontaktů při výkonu trestu k tomu vybízí.

Podle Faltina (1972) bývají nejčastější majetkové trestné činy dětí a mládeže zejména krádeže, vloupání, poškozování soukromého či veřejného majetku. Tyto trestné činy páchají jak děti, tak mladiství. Vyšší počet těchto činů mají pochopitelně na svědomí mladiství. Bohužel také roste počet nezletilých děvčat, která si přivydělávají prostitucí.

V současné době, hlavně ve větších městech existují organizované gangy složené z dětí a mladistvých, které se soustřeďují na krádeže zejména v hromadných prostředcích a to zejména na peněženky a mobilní telefony.

5.3 Prevence

Prevence kriminálního jednání dětí a mládeže má obecně mnoho společného s jakoukoliv jinou prevencí ostatních sociálně patologických jevů. Nejvíce se však dostává do konfliktu s trestním zákonem. Vlastně lze říci, že téměř každý sociálně patologický jev se může vyvinout do takové míry, že se stává trestným činem a tudíž bude spadat do této kategorie.

Prevence kriminálního chování se jako jiné prevence (např. návykových látek) skládá ze tří druhů.

Prevence primární má v této souvislosti za úkol předcházet delikventnímu jednání u celé populace dětí, resp. u těch dětí, které se ještě delikventního jednání nedopustili. Nicméně podle určitých známek lze soudit, že k němu mají trvalejší sklon. **Prevence sekundární** se týká dětí a mládeže, které se již přestupku nebo trestného činu dopustily. A konečně **terciární prevence** existuje v tomto oboru ve formě intervenčních programů. Základním a zároveň nejvýznamnějším prostředkem sociální prevence je výchova dětí v rodinách a výchova dětí ve školách. Dalším prostředkem, avšak menšího významu mohou být regionální a lokální programy pro definované skupiny rizikových dětí a mládeže. Dalším způsobem prevence může být výše trestu, jeho rychlost, tj. krátkost doby, za kterou pachatele trest

dopadne a neodvratnost trestu, jinými slovy míra pravděpodobnosti, že pachatel trest skutečně dostane. Kriminologický výzkum však již několik desítek let ukazuje, že výše trestu má poměrně malý, ne-li nulový význam v prevenci. Je to zejména proto, že ti kdož páchají trestný čin poprvé, neznají trestněprávní kvalifikaci svého činu ani jeho výši sankce. Recidivisté ji sice znají, ale tato znalost nestačí k tomu, aby se delikventnímu jednání vyhnuli, protože doufají, že tentokrát nebudou odhaleni (Matoušek, Kroftová, 1998).

„Primární a sekundární prevence je nemyslitelná bez ohledu na hodnotovou orientaci dětí, bez podpory alternativních životních programů odklánějících rizikové děti od stylu života, který by mohl vést k jejich společenské degradaci“ (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 260).

Volba cílové skupiny, pro kterou je preventivní program vykonáván musí být co nejpřesnější. Zahrnuje strategii, nejvhodnější prostředí a okruh osob, které má kromě dítěte zahrnovat. Cílovou skupinou preventivních opatření mohou být hyperaktivní děti, děti selhávající ve škole, děti s poruchami chování, týrané a zneužívané děti, děti z nefungujících rodin, děti z měst a čtvrtí, kde je vysoká úroveň kriminality a podobně. Obecně lze říci, že nejhorší strategií u všech cílových skupin je pouhé poskytování informací. Mělo by se více využívat interaktivního stylu učení zejména k rozvoji sociálních kompetencí. Věková přiměřenost programu je rovněž důležitá, aby děti či mládež pochopili, o co vlastně v programu jde a také, aby se ti starší nenudili. Preventivní programy se dají rozdělit do šesti skupin.

- předškolní programy
- programy pro rodiče
- programy vázané na školu
- vrstevnické programy
- programy pro komunitu
- programy podporující uplatnění mládeže na trhu práce

5.4 Záškoláctví

V současné době je to jeden ze závažných problémů jak základního, tak i středního školství. Záškoláctví patří mezi hlavní důvody, proč žáci nedokončí všech devět ročníků základní školy (Martínek, 2009).

Podle Martínka (2009, s. 97) je záškoláctví: „Úmyslné zameškávání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní školní docházku“.

Jedná se tedy o nejklaasičtější poruchu chování. Dítě nebo mladistvý absentuje ve škole bez omluvení rodičů či lékaře. Záškoláctví má v podstatě dva základní druhy:

- **Záškoláctví impulzivního charakteru**

V prvním případě dítě předem neplánuje, že do školy nepůjde, nýbrž náhle a nepromyšleně odejde z vyučování. Impulzivně vzniklé záškoláctví může trvat několik dnů, dokud to rodiče nezjistí (Martínek, 2009).

- **Záškoláctví účelové**

V tomto případě se dítě bojí chodit do školy. Z nějakého důvodu se něčemu ve škole snaží vyhnout (šikana, posměch apod.). Učiteli ani rodičům se o tom většinou nesvěří.

Při účelovém záškoláctví se dítě nebo mladistvý snaží vyhnout vyučování zejména kvůli zkoušení či písemné práci, neoblíbenému předmětu nebo učiteli (Martínek, 2009).

Příčiny záškoláctví se dají rozdělit do tří skupin:

- **Negativní vztah ke škole**

Tento postoj mohou mít žáci z mnoha důvodů. Vyjmenujme si jenom ty nejzákladnější. Žáci s nižším nadáním pro učení obvykle častěji zameškávají výuku. Se špatnými studijními výsledky obvykle přicházejí i zákazy, tresty a v nejhorším případě i zesměšňování. U takových dětí vzniká pocit méněcennosti a přirozeně se snaží škole uniknout. Dalším motivem mohou být v opačném extrému i mimořádné schopnosti žáka. Zejména ve vyšších ročnících bývají tito žáci nebo studenti nazýváni šprty či šplhouny. V neposlední řadě může být příčinou tzv. školní fobie. Je to psychická porucha, která je vyvolána nepřiměřeným strachem z předmětů či osob spojených s vyučováním. Na počtu žáků s negativním vztahem ke škole se stále výrazněji podílí skupina těch šikanovaných. Šikana u nich způsobuje nejen strach z pobytu ve škole, nýbrž i z cesty do školy a zpět (Martínek, 2009).

- **Vliv rodinného prostředí**

Rodina má pro vývoj dítěte, formování jeho somatického, psychického i sociálního zdraví rozhodující význam (Matoušek, Kroftová, 1998).

Jinak řečeno je potřeba, aby se rodiče svým dětem věnovali a poskytli jim správnou výchovu, která jim zaručí podporu, ale zároveň je učí zodpovědnosti a samostatnosti.

- **Trávení volného času a vliv party**

„Pro rizikovou mládež z disfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější, než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory“ (Matoušek, Kroftová, 1998).

Avšak i pro dítě vychované funkční rodinou je každá vrstevnická skupina více či méně stresující nárok: obstat v očích vrstevníků, sdílet jejich hodnoty. Nároky na konformitu jsou obvykle ještě vyšší než ve všech jiných skupinách. Zahrnují nejen způsoby, vyjadřování, ale i oblékání, druh preferované hudby, postoj k rodičům, návykovým látkám a v neposlední řadě ke škole (Matoušek, Kroftová, 1998).

Podle Martínka (2009) party a gangy s kriminálním programem u nás nejčastěji vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se dobře znají a nejčastěji i bydlí na stejném sídlišti. Popřípadě vesnici. Tyto skupiny se mohou vymknout normám, mohou začít páchat trestnou činnost a zejména pak začnou chodit za školu. V mnoha partách je pak záškoláctví jednou z podmínek přijetí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

V této kapitole kromě samotného výzkumu budu dále definovat cíl výzkumu, jeho metody, uvedu charakteristiku výzkumného souboru a popíšu průběh svého výzkumu.

Svůj výzkum jsem si zvolil z těchto důvodů. Jednak proto, že s různými druhy sociálně patologických jevů se lze setkat prakticky dnes a denně a tudíž se domnívám, že by jejich výzkum mohl být v ledasčem zajímavý. Dalším důvodem je fakt, že jsem svou praxi vykonával na odboru školství, mládeže a sportu, tedy na Krajském úřadě Zlín. Zde mi bylo umožněno vykonat pro tento odbor výzkum.

6.1 Cíle výzkumu

Cílem mého výzkumu je určit míru vybraných sociálně patologických jevů na školách ve Zlínském kraji. Zjistit míru reálných zjištění, podezření a řešení školou a také zjistit míru výskytu těchto jevů na různých typech škol. Také určit jak je tomu v každém okrese Zlínského kraje. Jelikož budu popisovat a určovat míru a počty žáků a studentů, je k tomuto účelu nejvhodnější deskriptivní typ výzkumného problému.

6.2 Výzkumný problém

Jaká je míra sociálně patologických jevů na školách Zlínského kraje.

6.3 Dílčí otázky

Zjistit míru kouření na základních, středních, vyšších odborných školách, dětských domovech a speciálních školách jak v celém Zlínském kraji, tak v jeho okresech. (Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín)

Zjistit míru požívání alkoholu na základních, středních, vyšších odborných školách, dětských domovech a speciálních školách jak v celém Zlínském kraji, tak v jeho okresech. (Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín)

Zjistit míru záškoláctví do deseti a nad deset neomluvených hodin na základních, středních, vyšších odborných školách, dětských domovech a speciálních školách jak v celém Zlínském kraji, tak v jeho okresech. (Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín)

Zjistit míru užívání drog popřípadě přechování drog na základních, středních, vyšších odborných školách, dětských domovech a speciálních školách jak v celém Zlínském kraji, tak v jeho okresech. (Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín)

Zjistit počet výskytů šikany na základních, středních, vyšších odborných školách, dětských domovech a speciálních školách jak v celém Zlínském kraji, tak v jeho okresech. (Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín)

Zjistit míru kriminality na základních, středních, vyšších odborných školách, dětských domovech a speciálních školách jak v celém Zlínském kraji, tak v jeho okresech. (Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín)

Zjistit míru gamblerství na základních, středních, vyšších odborných školách, dětských domovech a speciálních školách jak v celém Zlínském kraji, tak v jeho okresech. (Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín)

Zjistit počet výskytů rasistických projevů na základních, středních, vyšších odborných školách, dětských domovech a speciálních školách jak v celém Zlínském kraji, tak v jeho okresech. (Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín)

Zjistit míru vulgarismu na základních, středních, vyšších odborných školách, dětských domovech a speciálních školách jak v celém Zlínském kraji, tak v jeho okresech. (Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín)

Zjistí míru dalších blíže nespecifikovaných sociálně patologických jevů na základních, středních, vyšších odborných školách, dětských domovech a speciálních školách jak v celém Zlínském kraji, tak v jeho okresech. (Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín)

6.4 Druh výzkumu

„Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky“ (Gavora, 2000, s. 11)

Pro svůj výzkum jsem zvolil kvantitativní metodu výzkumu. Důvodem této volby bylo především to, že se chci ve svém výzkumu zabývat mírou sociálně patologických jevů na mnoha školách Zlínského kraje a tudíž se domnívám, že kvantitativní metoda výzkumu je nejvhodnější způsob.

6.5 Metody výzkumu

Výzkum jsem uskutečnil formou dotazníku, který byl rozeslán do škol Zlínského kraje. Ten vyplnili ředitelé nebo výchovní poradci dané školy a odeslali nazpět. Svůj výzkum

jsem uskutečnil v rámci praxe na Krajském úřadě Zlínského kraje, konkrétně na odboru školství, mládeže a sportu.

Dotazník je nejčastěji používanou metodou zjišťování údajů. Dotazník je určen hlavně pro hromadné získávání údajů. Tedy k získávání údajů o velkém počtu odpovídajících (Chráska, 2007).

„Přesná formulace konkrétního cíle a úlohy dotazníku ve vztahu ke zvolenému problému je základní podmínkou účelného koncipování dotazníku. Přispívá k cílevědomému obsahovému zaměření dotazníku i k jasnému zaměření jednotlivých položek na uzlové momenty“ (Skalková et al. 1983, s. 87).

Dotazník má mít strukturu a je potřeba během jeho přípravy základní otázku (problém) nejprve rozdělit do několika okruhů (podproblémů). Každý z nich se poté naplňuje položkami (Chráska, 2007).

Vzor dotazníku, který obdržela škola nebo dětský domov, který následně anonymně vyplnil výchovný poradce či ředitel.

Evidence sociálně patologických jevů ve školním roce 2008/2009

Okres Zlín Okres Vsetín Okres Kroměříž Okres Uherské Hradiště

Počet žáků školy

Základní škola, neúplná

Základní škola

Střední škola

Vyšší odborná škola

Dětský domov, speciální škola

Sociálně patologické jevy

Vyplňte prosím přesný evidovaný počet. U podezření můžete uvést procentuelní odhad.

Kouření - reálná zjištění	<input type="text"/>	podezření	<input type="text"/>	počet řešení školou	<input type="text"/>
Alkohol - reálná zjištění	<input type="text"/>	podezření	<input type="text"/>	počet řešení školou	<input type="text"/>
Drogy - reálná zjištění	<input type="text"/>	podezření	<input type="text"/>	počet řešení školou	<input type="text"/>
Sikana - reálná zjištění	<input type="text"/>	podezření	<input type="text"/>	počet řešení školou	<input type="text"/>
Záškoláctví do 10 hodin	<input type="text"/>	nad 10 hod.	<input type="text"/>	počet řešení školou	<input type="text"/>
Kriminalita - reálná zjištění	<input type="text"/>	podezření	<input type="text"/>	počet řešení	<input type="text"/>
Gamblerství - reálná zjištění	<input type="text"/>	podezření	<input type="text"/>	počet řešení školou	<input type="text"/>
Rasismus - reálná zjištění	<input type="text"/>	podezření	<input type="text"/>	počet řešení školou	<input type="text"/>
Vulgarismus - reálná zjištění	<input type="text"/>	podezření	<input type="text"/>	počet řešení školou	<input type="text"/>
Jiné SPJ - reálná zjištění	<input type="text"/>	podezření	<input type="text"/>	počet řešení školou	<input type="text"/>

V dotazníku se vyplňoval okres, do kterého škola či dětský domov spadá. Dále počet žáků a typ školy. Do tabulky sociálně patologických jevů se zapisovala míra daného jevu podle

tří kritérií. Těmi jsou reálná zjištění, podezření a počet řešení školou. S výjimkou záškoláctví kde kritériem bylo záškoláctví do deseti neomluvených hodin, nad deset neomluvených hodin a počet řešení školou. U kriminality je zapsáno v tabulce pouze počet řešení, neboť se předpokládá, že kriminální jednání se bude řešit ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení.

6.6 Charakteristika výzkumného souboru

Mým výzkumným souborem byli žáci a studenti Zlínského kraje. Tito žáci a studenti dochází do školy v jednom ze čtyř okresů Zlínského kraje. Tyto okresy jsou Kroměříž, Vsetín, Uherské Hradiště a Zlín. Každý žák či student výzkumného souboru navštěvoval v době výzkumu jeden z těchto typů škol:

- neúplná základní škola
- základní škola
- střední škola
- vyšší odborná škola
- speciální škola a dětský domov

Ve výzkumném souboru se také objevili žáci nebo studenti, kteří žijí v dětském domově. Jejich počty však byly započítány společně s žáky a studenty speciálních škol.

Celkově se výzkumu zúčastnilo 197 škol a dětských domovů. Ve výzkumném souboru tedy figuruje 43 neúplných základních škol, 90 základních škol, 49 středních škol, 5 vyšších odborných škol a 10 speciálních škol i dětských domovů. Součtem všech žáků každé školy v době výzkumu, tvoří celkový výzkumný soubor 51 478 žáků, studentů a dětí žijících v dětských domovech.

6.7 Organizace a průběh výzkumu

Jak už bylo několikrát řečeno, svůj výzkum jsem vykonával při své praxi a ve spolupráci s Krajským úřadem, konkrétně odborem školství, mládeže a sportu. Je nutno předem říci, že samotný dotazník jsem nevytvořil sám, nýbrž PhDr. Jarmila Peterková. Ta byla také po celou dobu mého výzkumu mým rádcem a vedoucím.

Teď tedy k samotné organizaci a průběhu. Dotazníky se odesílaly buď klasickou poštou, nebo elektronickou formou do škol a také dětských domů. Vyplněné dotazníky se poté odeslaly zpátky na Krajský úřad a byly mi předány ke zkoumání. Nejprve jsem všechny

dotazníky seřadil podle okresů, odkud pochází. Poté jsem dotazníky roztřídil podle typu školy. Jakmile toto prvotní třídění bylo dokončeno, musel jsem každý ze 197 dotazníků spočítat podle různých kritérií, které jsou i obsahem mého výzkumu. Jelikož se v dotazníku kromě počtu neboli míry mohlo objevit i procentuelní znázornění míry daného sociálně patologického jevu, musel jsem tyto procenta převést na konkrétní číslo. A to díky tomu, že jsem znal celkový počet žáků každé školy nebo dětského domova. Spočítané hodnoty jsem poté zapisoval do tabulek, následně na konci vytvořil grafy. Některé tyto grafy i tabulky je možno vidět také na informačním a vzdělávacím portálu školství Zlínského kraje. <http://www.zkola.cz/>

6.8 Analýza a výsledky výzkumu

Ve svém výzkumu jsem se za spolupráce Krajského úřadu Zlín pokusil zjistit míru sociálně patologických jevů ve Zlínském kraji. Svůj výzkum, tedy grafy, tabulky, popis a interpretace jsem rozdělil do dvou částí. V první části se zabývám sociálně patologickými jevy, které třídím podle reálného zjištění jevu, podezření a jeho řešení školou. (S výjimkou záškoláctví, kde zkoumám míru záškoláctví do deseti neomluvených hodin a nad deset neomluvených hodin a řešení školou.) Tyto sociálně patologické jevy také třídím podle okresů a poté je zahrnu do celkového grafu a tabulky Zlínského kraje. Ve druhé části jsem do grafů a tabulek zahrnul pouze reálné zjištění sociálně patologických jevů. (S výjimkou záškoláctví kde zkoumám četnost záškoláctví do deseti neomluvených hodin.) Celý výzkumný soubor jsem rozdělil podle typů škol. Tedy na základní školy neúplné, úplné, střední školy, vyšší odborné školy a speciální školy, dětské domovy.

6.8.1 Sociálně patologické jevy na školách Zlínského kraje za rok 2008/2009 - klíčování podle okresů Zlínského kraje - reálná zjištění, podezření a řešení školou

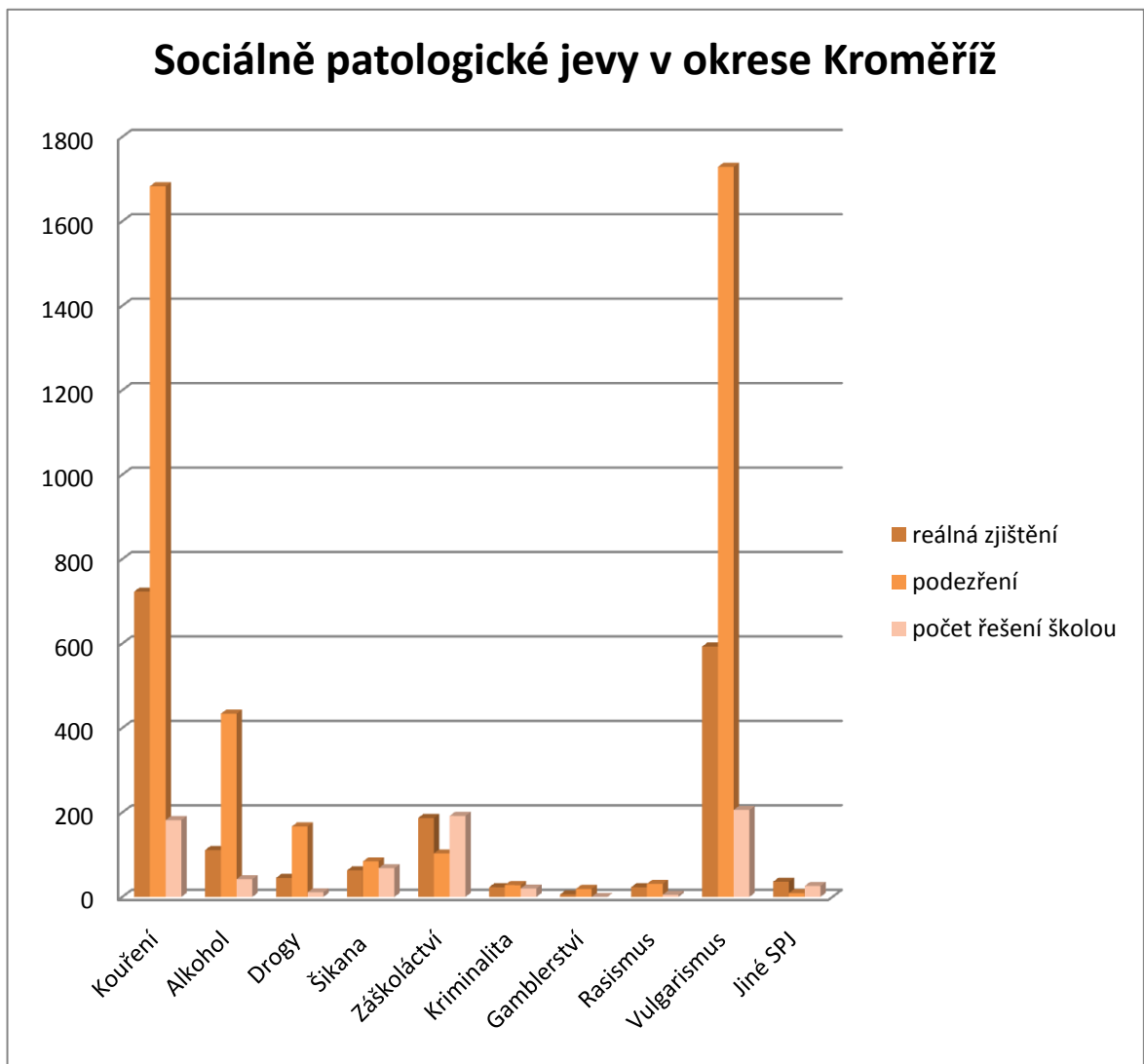
V okrese Kroměříž tvořil celkový vzorek 9475 žáků a studentů. Počet dotazovaných škol a dětských domovů byl 35.

V okrese Kroměříž bylo reálně zjištěno 723 případů kouření. Podezření na kouření se objevilo 1683 krát. Škola řešila tento problém ve 182 případech. Alkohol byl reálně zjištěn ve školním vyučování 111 krát. Podezření na požití alkoholu bylo 434 a škola alkohol řešila ve 42 případech. Užití nebo přechovávání drogy bylo reálně zjištěno 45 krát. Podezření na tento sociálně patologický jev (dále SPJ) se objevilo ve 167 případech. Drogy se řešily v 11 případech. Šikana byla reálně zjištěna 63 krát. Podezření na šikanu bylo 84 a škola tento problém řešila v 68 případech. Záškoláctví do deseti vyučovacích hodin se vyskytlo 187 krát. Záškoláctví nad deset vyučovacích hodin se objevilo 103 krát. Ve 192 případech škola tento problém řešila. Kriminální jednání škola reálně zaznamenala 23 krát. Podezření na tento sociálně patologický jev se vyskytlo 28 krát. Škola kriminální jednání ve spolupráci s policií řešila ve 20 případech. V 6 případech škola zjistila gamblerství. V 19 případech měla na tento jev u žáků či studentů podezření, avšak v žádném případě sama nezasáhla. Rasismus se reálně vyskytl 23 krát. V 31 případech měla škola podezření na výskyt rasismu a 5 krát škola zasáhla. Užití vulgarismu ve vyučování bylo 593. Četnost podezření bylo 1729. Škola tento prohřešek řešila v 206 případech. Jiné sociálně patologické jevy byly zjištěny 36 krát, 9 krát škola měla na ně podezření a ve 26 případech škola nějakým způsobem tyto problémy řešila.

Okres Kroměříž disponoval nejmenším výzkumným vzorkem, a přesto se míra některých SPJ vyrovná větším okresům s větším výzkumným souborem. Sociálně patologickým jevem s největší četností v okrese bylo kouření a používání vulgarismů. Také bych upozornil na poměrně velkou míru podezření u požití alkoholu ve škole. Lze spekulovat, proč je míra podezření u alkoholu tak vysoká. Jedním z možných vysvětlení je skutečnost, že alkohol je v naší zemi všeobecně tolerovanou návykovou látkou a její dostupnost není problémem i pro nezletilé uživatele.

SPJ - Kroměříž	reálná zjištění	Podezření	počet řešení školou
Kouření	723	1683	182
Alkohol	111	434	42
Drogy	45	167	11
Šikana	63	84	68
Záškoláctví	187 (do 10 hodin)	103 (nad 10 hodin)	192
Kriminalita	23	28	20
Gamblerství	6	19	0
Rasismus	23	31	5
Vulgarismus	593	1729	206
Jiné SPJ	36	9	26

Počet žáků celkem:
9475

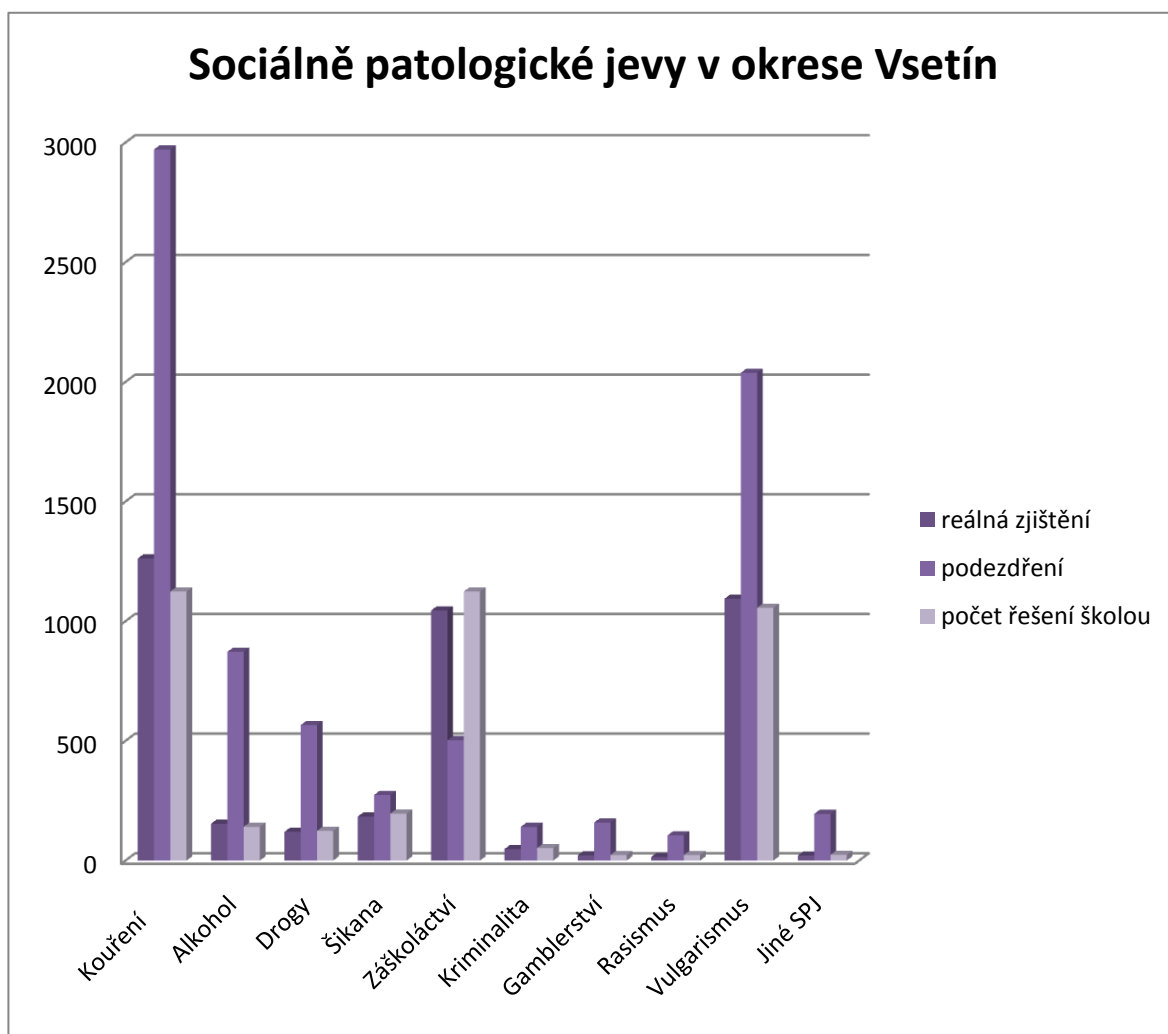
V okrese Vsetín tvořil výzkumný vzorek 13192 žáků a studentů. Počet dotazovaných škol a dětských domovů byl 46.

V okrese Vsetín byl reálný výskyt kouření ve škole 1262. Podezření na kouření bylo 2971. Škola tento problém řešila v 1124 případech. Alkohol byl reálně zjištěn ve školním vyučování 154 krát. Podezření na požití alkoholu bylo 872 a škola alkohol řešila ve 141 případech. Užití nebo přechovávání drogy bylo reálně zjištěno 120 krát. Podezření na tento sociálně patologický jev se vyskytlo 556 krát. Drogy se řešily ve 124 případech. Šikana se reálně objevila ve 184 případech. Podezření na šikanu bylo 274 a škola tento problém řešila v 196 případech. Záškoláctví do 10 vyučovacích hodin se zjistilo 1045 krát. Záškoláctví nad 10 vyučovacích hodin se objevilo 503 krát. V 1124 případech škola tento problém řešila. Kriminalitu škola reálně zaznamenala 48 krát. Podezření z kriminality se vyskytlo 141 krát. Škola řešila kriminální jednání ve spolupráci s policií v 52 případech. Ve 22 případech škola zjistila gamblerství u svých žáků či studentů. Ve 159 případech měla na tento jev u žáků či studentů podezření a tento problém řešila ve 23 případech. Rasismus se reálně objevil 15 krát na školách. U 105 případů však škola měla na toto podezření a 23 krát škola zasáhla. Užití vulgarismu ve vyučování bylo 1094. Četnost podezření byla 2038. Škola tento prohřešek řešila v 1056 případech. Jiné sociálně patologické jevy byly zjištěny 21 krát, 195 krát škola měla na ně podezření a ve 24 případech škola nějakým způsobem tyto problémy řešila.

Při podrobnějším zkoumání grafu a tabulky SPJ v okrese Vsetín, je možno zjistit tyto závěry: Míra reálného zjištění, podezření, ale také řešení kouření je nejvyšší, ze všech čtyř okresů. Dále je možno z grafu a tabulky vyčíst, že míra záškoláctví do deseti neomluvených hodin a míra záškoláctví nad deset neomluvených hodin je také oproti ostatním okresům velmi vysoká a to i přesto, že Vsetín neměl největší výzkumný vzorek. Zajímavé také je, že například u gamblerství či kriminality jsou hodnoty reálných zjištění a řešení školou prakticky totožné, nicméně míra podezření je několikanásobně vyšší. Tato skutečnost pouze potvrzuje teorii, že míra gamblerství a kriminality (často spolu souvisí) u žáků a studentů je mnohem větší než se udává, neboť na mnoho případů se neprijde nebo se jimi nikdo patřičně nezaobírá.

SPJ - Vsetín	reálná zjištění	podezření	počet řešení školou
Kouření	1262	2971	1124
Alkohol	154	872	141
Drogy	120	566	124
Šikana	184	274	196
Záškoláctví	1045 (do 10 hodin)	503 (nad 10 hodin)	1124
Kriminalita	48	141	52
Gamblerství	22	159	23
Rasismus	15	105	23
Vulgarismus	1094	2038	1056
Jiné SPJ	21	195	24

Počet žáků celkem: 13192

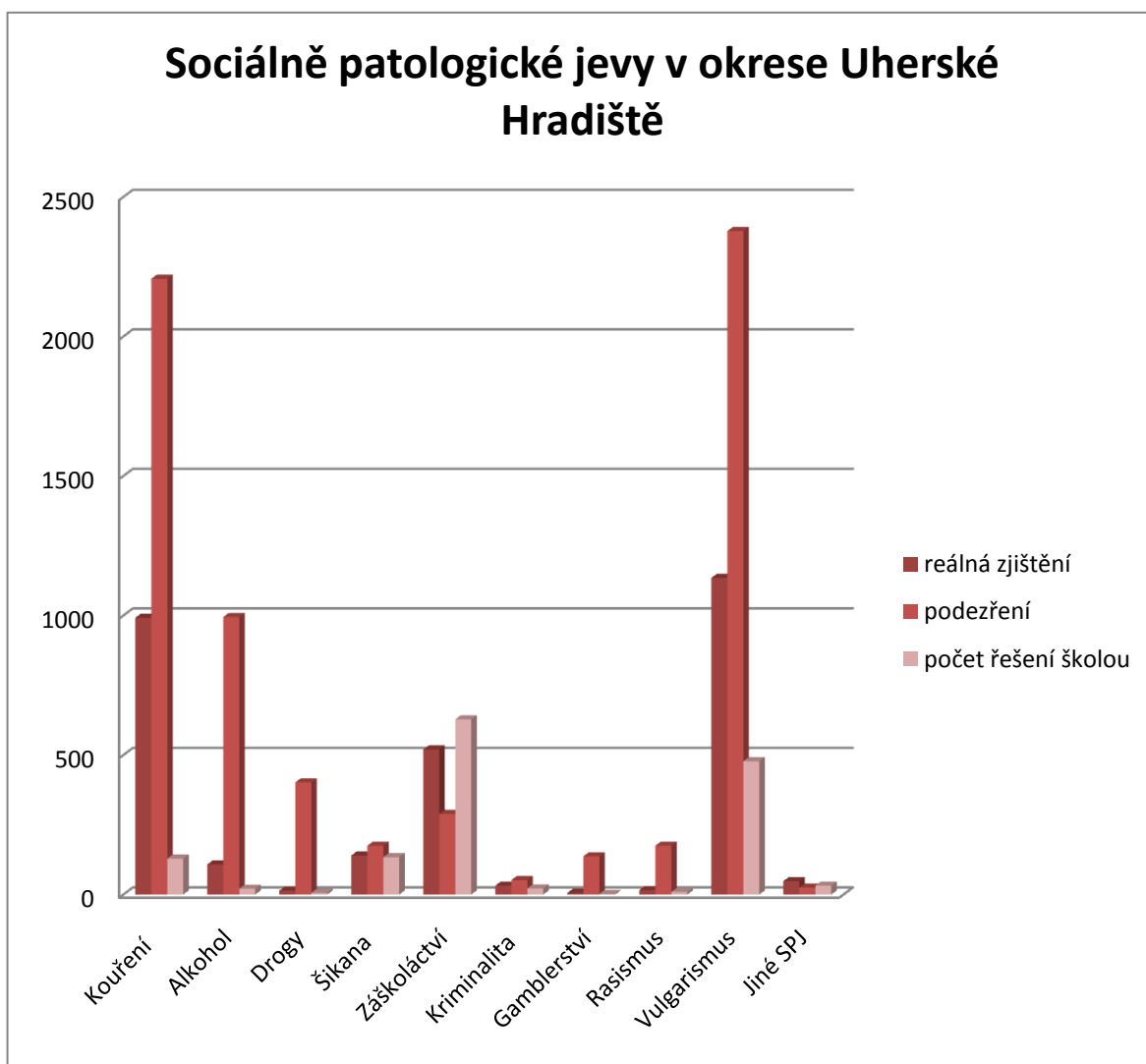
V okrese Uherské Hradiště tvořil výzkumný vzorek 11734 žáků a studentů. Počet dotazovaných škol a dětských domovů byl 48.

V okrese Uherské Hradiště byl reálný výskyt kouření ve školním prostředí 992. Podezření na kouření bylo 2207. Škola tento problém řešila ve 129 případech. Alkohol byl reálně zjištěn ve školním vyučování 108 krát. Podezření na požití alkoholu bylo 995 a škola alkohol řešila ve 21 případech. Užití nebo přechovávání drogy bylo reálně zjištěno 14 krát. Podezření na tento sociálně patologický jev se objevilo 402 krát. Drogy se řešily v 6 případech. Šikana se reálně vyskytla ve 140 případech. Podezření na šikanu bylo 175 a škola tento problém řešila ve 134 případech. Záškoláctví do deseti vyučovacích hodin se zjistilo 520 krát. Záškoláctví nad deset vyučovacích hodin se zjistilo 289 krát. Ve 628 případech škola tento problém řešila. Kriminalitu škola reálně zaznamenala 32 krát. Podezření z kriminality se vyskytlo 52 krát. Škola řešila kriminální jednání ve spolupráci s policií ve 22 případech. V 6 případech škola zjistila gamblerství u svých žáků a studentů. Ve 137 případech měla na tento jev u žáků či studentů podezření a tento problém řešila ve 2 krát. Rasismus se reálně objevil 16 krát na školách. Ve 175 případech škola měla na toto podezření, ale pouze 9 krát škola zasáhla. Užití vulgarismu ve vyučování bylo 1135. Četnost podezření bylo 2378. Škola tento prohřešek řešila ve 487 případech. Jiné sociálně patologické jevy byly zjištěny 48 krát, 25 krát škola měla na ně podezření a ve 32 případech škola nějakým způsobem tyto problémy řešila.

V okrese Uherské Hradiště jsou v oblasti reálných zjištění na podobné míře četností kouření a vulgarismus. V oblasti podezření je tomu stejně, dále pak alkohol a drogy. Zajímavé jsou také hodnoty u šikany, neboť míra zjištění, podezření a řešení jsou poměrně ve shodě. Naproti tomu u drog jsou velmi odlišné hodnoty četností. Podezření na užívání nebo přechovávání drog je velmi vysoké oproti reálnému zjištění, zvláště pak skutečnému řešení školou. Jako jedno z možných vysvětlení může být neochota školy, potažmo pedagogů a výchovných poradců se v této problematice více angažovat.

SPJ - Uherské Hradiště	reálná zjištění	podezření	počet řešení školou
Kouření	992	2207	129
Alkohol	108	995	21
Drogy	14	402	6
Šikana	140	175	134
Záškolačtví	520 (do 10 hodin)	289 (nad 10 hodin)	628
Kriminalita	32	52	22
Gamblerství	6	137	2
Rasismus	16	175	9
Vulgarismus	1135	2378	478
Jiné SPJ	48	25	32

Počet žáků celkem: 11734

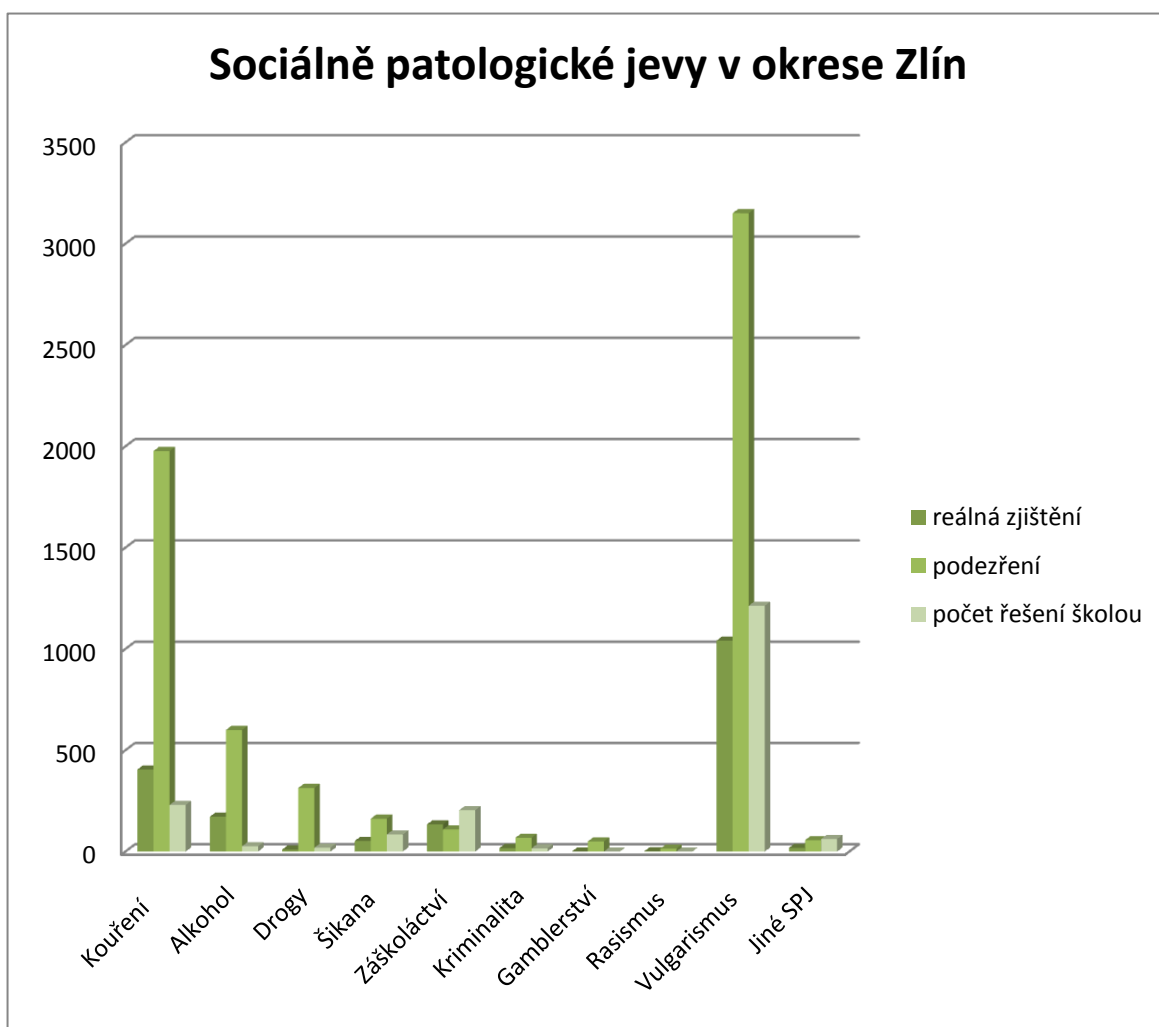
V okrese Zlín tvořil výzkumný vzorek 17077 žáků a studentů. Počet dotazovaných škol a dětských domovů byl 68.

V okrese Zlín byl reálný výskyt kouření ve škole 405 případů. Podezření na kouření se objevilo 1977 krát. Škola tento problém řešila ve 230 případech. Alkohol byl reálně zjištěn ve školním vyučování 172 krát. Podezření na požití alkoholu bylo 600 a škola alkohol řešila ve 26 případech. Užití nebo přechovávání drogy bylo reálně zjištěno 10 krát. Podezření na tento sociálně patologický jev se vyskytlo 314 krát. Počet řešení školou byl 19. Šikana se reálně vyskytla v 52 případech. Podezření na šikanu bylo 162 a škola tento problém řešila v 84 případech. Záškoláctví do 10 vyučovacích hodin se zjistilo 134 krát. Záškoláctví nad 10 vyučovacích hodin se objevilo 109 krát. Ve 204 případech škola tento problém řešila. Kriminalitu škola reálně zaznamenala 17 krát. Podezření z kriminality se vyskytlo 68 krát. Škola řešila kriminální jednání ve spolupráci s policií v 16 případech. V žádném případě škola nezjistila gamblerství u svých žáků či studentů. V 50 případech měla na tento jev u žáků či studentů podezření, avšak ani jednou tento problém neřešila. Rasismus se reálně vyskytl pouze jednou. U 14 případů škola měla na rasismus podezření, avšak ani jednou nezasáhla. Užití vulgarismu ve vyučování bylo 1041. Četnost podezření bylo 3151. Škola tento prohřešek řešila v 1213 případech. Jiné sociálně patologické jevy byly zjištěny 18 krát, 56 krát škola měla na ně podezření a v 62 případech škola nějakým způsobem tyto problémy řešila.

V okrese Zlín je SPJ s největší četností používání vulgarismů podle všech tří kritérií. Dále potom kouření a alkohol. Jistým způsobem zajímavé zjištění, podle mého názoru spíše v negativním smyslu, je nulová míra reálného zjištění a řešení gamblerství, přičemž případů podezření bylo 50. Jelikož žijí ve Zlíně a většina škol z výzkumného souboru Zlínského okresu se nachází přímo v tomto městě či jeho blízkém okolí, domnívám se, že výsledky výzkumu neodpovídají skutečnosti. Osobně často a opakovaně vídávám mnoho nezletilých hráčů v hospodách či hernách. Lze spekulovat, zda tomu tak opravdu je. Je však nutné říci, že škola prostě nemá příliš možností, jak skutečně zjistit zda některý z jejich žáků je či není gambler. Dále podle mého výzkumu se na Zlínských školách prakticky nevyskytuje rasismus. Pouze jediný případ reálného zjištění. Drogy mají také velmi malé zastoupení. Na jednu stranu bychom mohli říci, že Zlín vzhledem k největšímu výzkumnému souboru dopadl nejlépe, ale na druhou stranu je možno spekulovat o tom, že ať už výchovní poradci nebo ředitelé, kteří odpovídali v dotazníku, prostě nechtěli příliš zveřejňovat pravý stav věcí. Je to však pouze domněnka a rozhodně nechci tímto tvrzením nikoho urazit.

SPJ - Zlín	reálná zjištění	podezření	počet řešení školou
Kouření	405	1977	230
Alkohol	172	600	26
Drogy	10	314	19
Šikana	52	162	84
Záškoláctví	134 (do 10 hodin)	109 (nad 10 hodin)	204
Kriminalita	17	68	16
Gamblerství	0	50	0
Rasismus	1	14	0
Vulgarismus	1041	3151	1213
Jiné SPJ	18	56	62

Počet žáků celkem: 17077

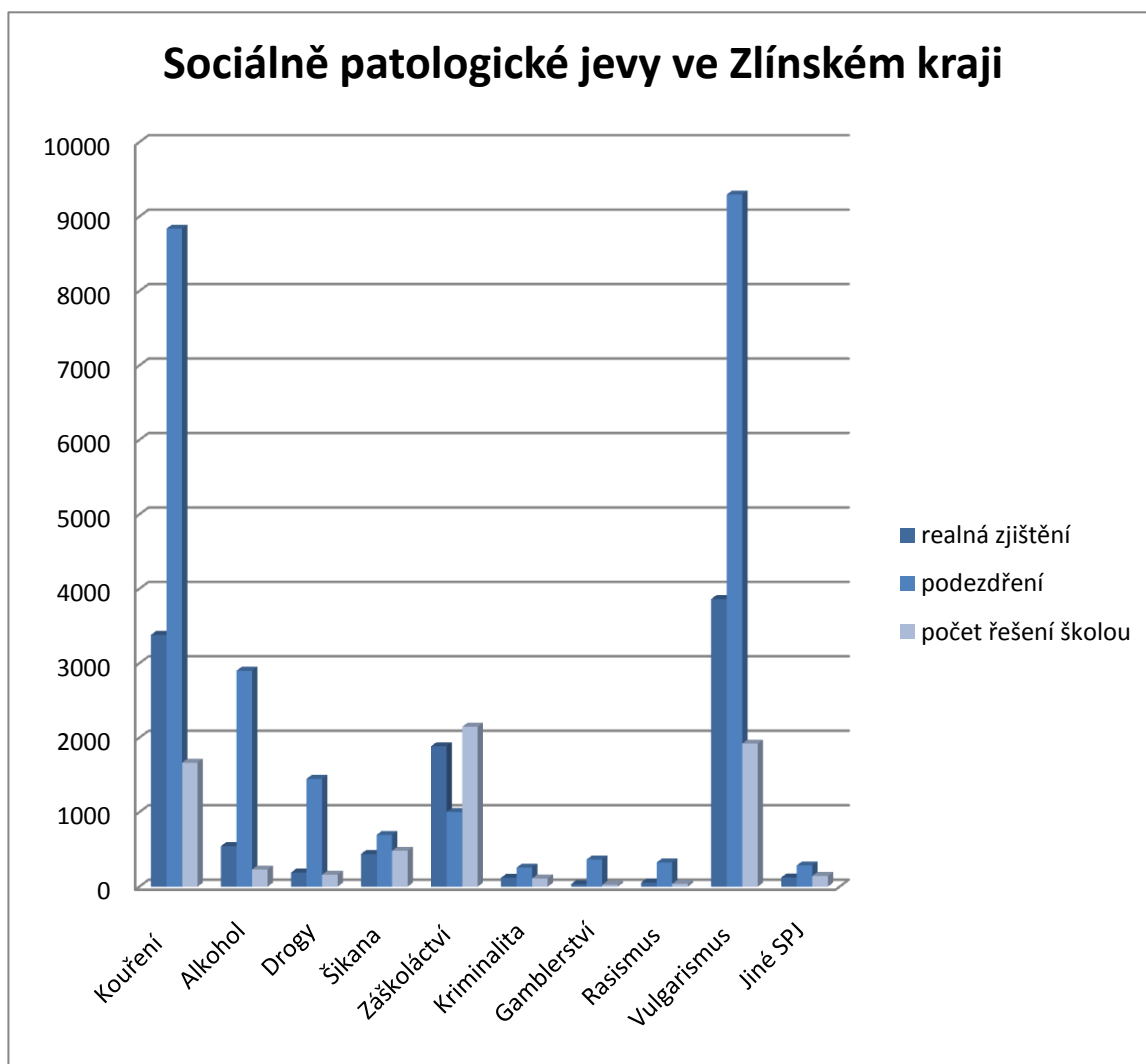
Celkový výzkumný vzorek za celý Zlínský kraj byl 51478. Celkový počet dotazovaných škol a dětských domovů byl 197.

Ve Zlínském kraji byl počet reálných zjištění kouření 3382. Podezření na kouření bylo 8838. Škola tento problém řešila v 1665 případech. Alkohol byl reálně zjištěn ve školním vyučování 545 krát. Podezření na jeho požití se vyskytlo 2901 krát. Škola alkohol řešila ve 230 případech. Užití nebo přechovávání drogy bylo reálně zjištěno 189 krát. Podezření na tento sociálně patologický jev se vyskytlo 1449 krát. Drogy se řešily ve 160 případech. Šikana se reálně vyskytla v 439 případech. Podezření na šikanu bylo 695 a škola tento problém řešila ve 482 případech. Záškoláctví do deseti vyučovacích hodin se zjistilo 1886 krát. Záškoláctví nad deset vyučovacích hodin se objevilo 1004 krát. V 2148 případech škola tento problém řešila. Kriminalitu škola reálně zaznamenala 120 krát. Podezření z kriminality se vyskytlo 256 krát. Škola řešila kriminální jednání ve spolupráci s policií ve 110 případech. Ve 34 případech škola zjistila gamblerství u svých žáků či studentů. V 365 případech měla na tento jev u žáků či studentů podezření a tento problém řešila ve 25 případech. Rasismus se reálně zjistil 55 krát. V 325 případech škola měla na toto podezření a 37 krát škola tento problém řešila. Užití vulgarismu ve vyučování bylo 3863. Četnost podezření bylo 9296. Škola tento prohřešek řešila v 1921 případech. Jiné sociálně patologické jevy byly zjištěny 123 krát, 285 krát škola měla na ně podezření a ve 144 případech škola nějakým způsobem tyto problémy řešila.

Celková míra SPJ ve Zlínském kraji odráží situaci v jednotlivých okresech. Vulgarismus má největší četnost ve zjištění a podezření. Dále potom bohužel s velice malým odstupem četností je kouření. V počtu řešení školou však ani vulgarismus ani kouření nedosáhli nejvyšší hodnoty, nýbrž nejvíce škola řešila záškoláctví. Navíc z celkového počtu 51478 žáků 1886 mělo neomluvenou absenci do deseti vyučovacích hodin a 1004 nad deset neomluvených hodin. Lze spekulovat o tom, zda je či není tato míra záškoláctví vysoká či nikoli. Největší rozdíly mezi zjištěním, podezřením a řešením jsou u alkoholu a drog. Důvodem proč by tomu tak mohlo být je, že alkohol i drogy se špatně prokazují, zejména pokud žáka nebo studenta přímo nepřistihnete. Na druhou stranu v dnešní době existují již spolehlivé jak alkoholové tak drogové testery. Pořízení však opravdu spolehlivých testerů může být pro školy nákladné. Ačkoliv literatura někdy uvádí, že se šikanou se setká až 30% žáků, v celkovém hodnocení její míra není až tak vysoká. Na druhou stranu prakticky každý případ šikany škola řešila a to se domnívám, že je správně. Na závěr bych vytknul z tohoto grafu, že míra gamblerství je podle literatury mnohem vyšší.

SPJ - Zlínský kraj	reálná zjištění	podezření	počet řešení školou
Kouření	3382	8838	1665
Alkohol	545	2901	230
Drogy	189	1449	160
Šikana	439	695	482
Záškoláctví	1886 (do 10 hodin)	1004 (nad 10 hodin)	2148
Kriminalita	120	256	110
Gamblerství	34	365	25
Rasismus	55	325	37
Vulgarismus	3863	9296	1921
Jiné SPJ	123	285	144

Počet žáků celkem: 51478

6.8.2 Sociálně patologické jevy na školách Zlínského kraje za rok 2008/2009 - klíčování podle typů škol, reálná zjištění

Na základních neúplných školách v okrese Kroměříž bylo reálně zjištěno pouze 7 případů použití vulgarismu ve vyučování. Na základních školách byly zjištěny tyto míry daných sociálně patologických jevů: kouření 89, alkohol 31, drogy 8, šikana 50, záškoláctví do deseti vyučovacích hodin 34, kriminalita 11, gamblerství 2 rasismus 23, vulgarismus 367 a jiné sociálně patologické jevy 19 případů reálného zjištění. Na středních školách míra SPJ byla zjištěna následovně: 557 kouření, alkohol 75, drogy 32, šikana 8, záškoláctví do deseti vyučovacích hodin 138, kriminalita 6, gamblerství 5 a vulgarismus v 233 případech. Na vyšších odborných školách se podle dotazníků zjistilo 28 případů kouření, 45 situací kdy záškoláctví bylo v rozsahu do deseti neomluvených vyučovacích hodin a 5 případů vulgarismu. V dětských domovech a speciálních školách byla zjištěna míra SPJ následovně: 49 kouření, užití alkoholu 4, šikana 4, záškoláctví do deseti neomluvených hodin 3, použití vulgarismu 42 a jiné SPJ bylo zjištěno v 17 případech.

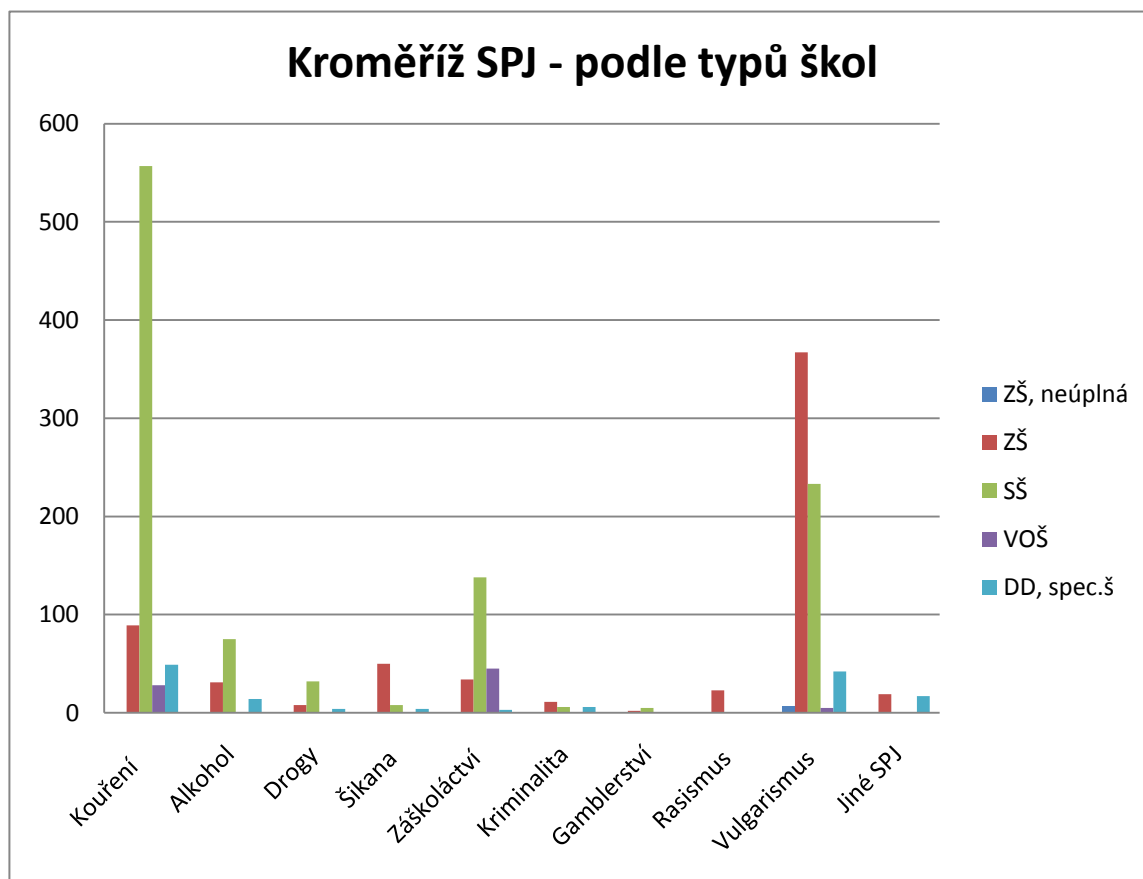
Při pohledu na graf a tabulku okresu Kroměříž, kde jsou zaznamenány jednotlivé typy škol a reálná zjištění SPJ na nich (s výjimkou záškoláctví, které popisuje míru záškoláctví do deseti neomluvených hodin), zjistíme, že na všech typech škol je nejrozšířenější kouření. A to nejvíce na středních školách. Šikana a vulgarismus je naopak nepočtenější na základních školách. Jako jedno možných z vysvětlení může být, že šikana se v dnešní době mnohem více sleduje na základních školách a bohužel na středních školách není tolik předmětem zájmu a také je možné, že prokázat šikanu u starších žáků či studentů je pravděpodobně mnohem těžší. Co se týče vulgarismů na středních školách je možné, že buď opravdu žáci neuvědomují si tak často sprostých slov, anebo se spíše domnívám, že učitelé na středních školách vulgarismy už tolik neřeší a nepovažují je za problém.

KM - RZ	ZŠ, neúplná	ZŠ	SŠ	VOŠ	DD, spec.š
Kouření	0	89	557	28	49
Alkohol	0	31	75	0	14
Drogy	0	8	32	0	4
Šikana	0	50	8	0	4
Záškoláctví (do 10 hodin)	0	34	138	45	3
Kriminalita	0	11	6	0	6
Gamblerství	0	2	5	0	0
Rasismus	0	23	0	0	0
Vulgarismus	7	367	233	5	42
Jiné SPJ	0	19	0	0	17

Počet jednotlivých škol

ZŠ, neúplná	2
ZŠ	12
SŠ	13
VOŠ	4
DD, Spec.š	4

Celkem žáků 9475

Na základních neúplných školách v okrese Vsetín byl reálně zjištěn jeden případ šikany, dále 18 vulgarismů ve vyučování a 2 jiné SPJ. Na základních školách bylo zjištěno: 102 případů kouření, 34 alkohol, 8 drogy, 67 šikany, 85 záškoláctví do deseti neomluvených hodin, 12 kriminality, 4 rasismu, 372 se zjistil vulgarismus a jedou jiné SPJ. Z dotazníků byly u středních škol zjištěny tyto hodnoty: 1143 případů reálného zjištění kouření, 124 případů požití alkoholu ve vyučování, 113 případů kdy byli užity nebo přechovávány drogy, 108 případů šikany, 932 zjištění záškoláctví, 33 zjištění kriminálního jednání, 21 případů gamblerství, 10 rasismus, 759 užití vulgarismu a 17 zjištění jiných SPJ. V okrese Vsetín nebyla do výzkumu zahrnuta žádná vyšší odborná škola. V dětských domovech a speciálních školách byli zjištěny dva případy reálného zjištění kouření, dále 5 drogových zjištění, 2 kriminální a 10 případů vulgarismu.

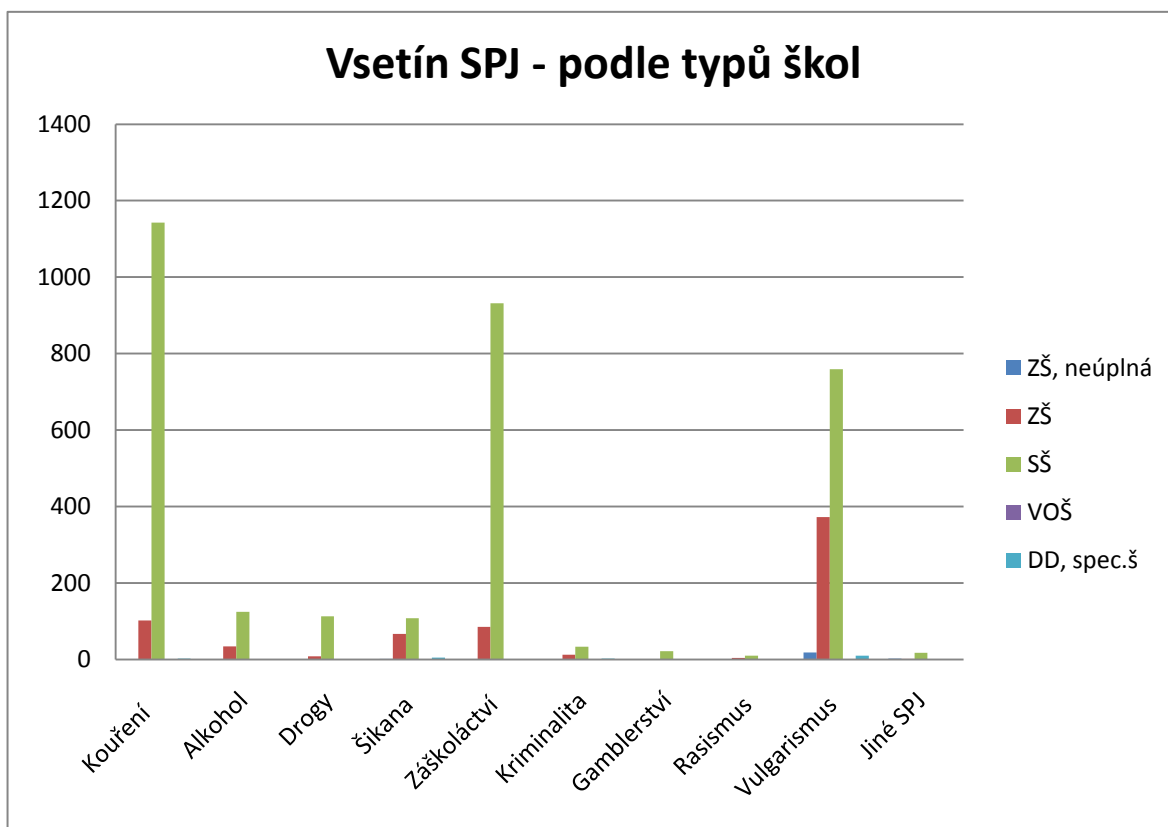
Z grafu a tabulky okresu Vsetín lze vyčíst, že kouření, záškoláctví a vulgarismus jsou SPJ s největší četností podobně jako u ostatních okresů. Oproti ostatním však okres Vsetín velmi převyšuje zbylé okresy v četnosti záškoláctví a to zejména v záškoláctví na středních školách. Míra záškoláctví do deseti neomluvených hodin je ve Vsetíně nejvyšší. Například okres Uherské Hradiště, které se umístilo na pomyslné druhé pozici v četnosti záškoláctví, Vsetín převýšil více než dvojnásobně. Lze spekulovat, proč tomu tak je. Jako jedno z možných vysvětlení je, že ve Vsetíně existuje řada odborných učilišť, kde většinu žáků tvoří chlapci. Chlapci na takových typech škol obvykle nepovažují školní docházku za příliš důležitou. Tato skutečnost mohla velmi vážně promluvit do konečných výsledků. Porovnání okresů je však pouze ilustrativní, neboť každý okres měl odlišný počet výzkumného souboru.

VS - RZ	ZŠ, neúplná	ZŠ	SŠ	VOŠ	DD, spec.š
Kouření	0	102	1143	0	2
Alkohol	0	34	124	0	0
Drogy	0	8	113	0	0
Šikana	1	67	108	0	5
Záškolačtví (do 10 hodin)	0	85	932	0	0
Kriminalita	0	12	33	0	2
Gamblerství	0	0	21	0	0
Rasismus	0	4	10	0	0
Vulgarismus	18	372	759	0	10
Jiné SPJ	2	1	17	0	0

Počet jednotlivých škol

ZŠ, neúplná	5
ZŠ	28
SŠ	12
VOŠ	0
DD, Spec.š	1

Celkem žáků	13192
--------------------	--------------

V okrese Uherské Hradiště na základních neúplných školách bylo reálně zjištěno 10 případů šikany, jeden případ rasismu a 10 vulgarismů. U základních škol bylo vyzkoumáno: 126 zjištění kouření, 75 alkoholu, 12 drogy, 123 šikany, 57 záškoláctví do deseti neomluvených hodin, 21 zjištění kriminality, 6 gamblerství, 12 rasismu, 421 vulgarismu a 50 zjištění jiných SPJ. Hradišťské střední školy dopadly ve výzkumu následovně: 795 reálné zjištění kouření, 34 alkoholu, 7 šikany, 449 záškoláctví, 6 zjištění kriminálního jednání, jeden případ rasismu a 676 zjištění vulgarismu. Z okresu Uherské Hradiště nebyla do výzkumu zahrnuta žádná vyšší odborná škola. U speciálních škol a dětských domovů bylo 22 zjištění kouření, 9 alkoholu ve vyučování, 2 zjištění přítomnosti drog, 6 případů šikany, 10 zjištění záškoláctví, 6 kriminality, 3 rasismu, 43 reálných užití vulgarismu ve škole a 2 jiné SPJ.

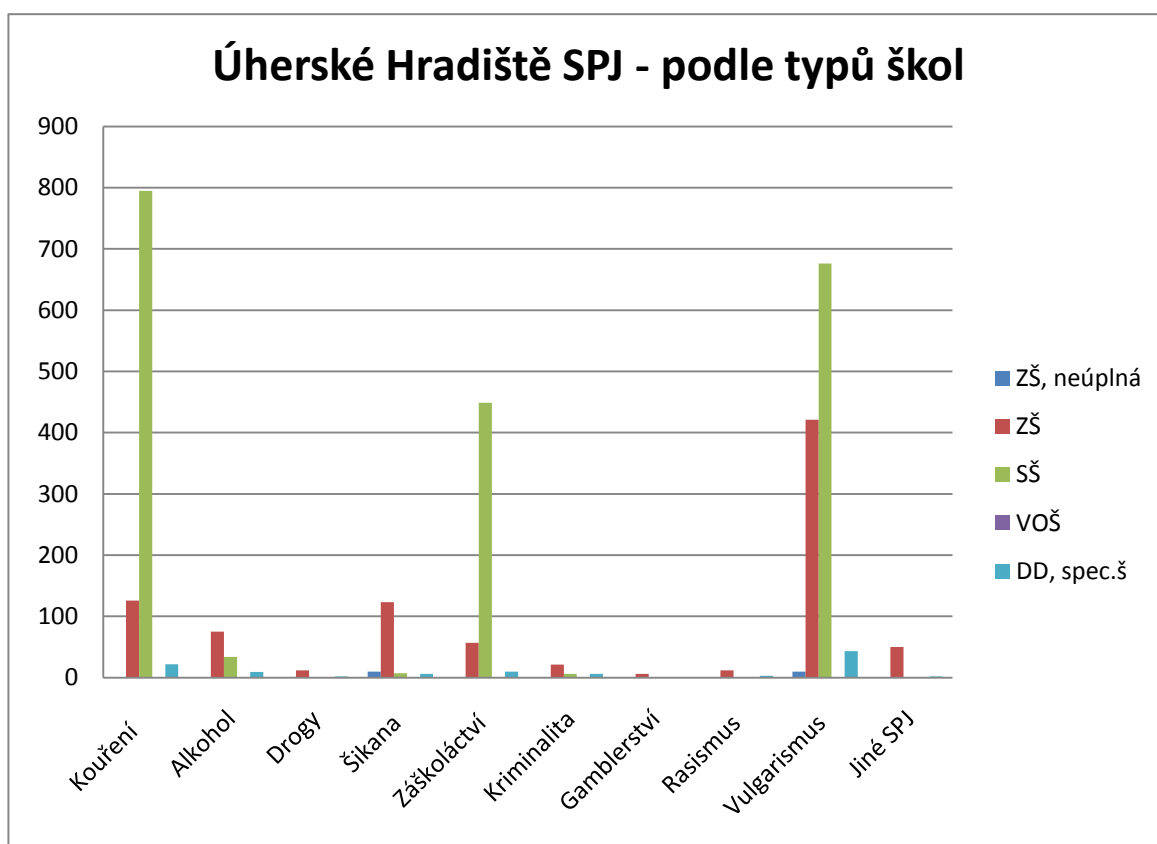
Jak už bylo řečeno, okres Uherské Hradiště je po Vsetíně druhý s největší četností záškoláctví do deseti neomluvených hodin. Také je druhý v četnosti kouření. Velmi vysokou míru oproti ostatním okresům lze také vyčíst u šikany na základních školách. Naopak šikana na středních školách se pohybuje pod průměrem. Kromě šikany se na základních školách zjistilo také nejvíce kriminálních činů. Důvodů proč tomu tak je, může být mnoho. Jedním z možných je, že Uherské Hradiště nemá příliš rozvinutý program prevence šikany a kriminality. Naopak je tu i druhé vysvětlení a to, že výsledky se pohybují kolem průměru, nicméně výchovní poradci a ředitelé v ostatních okresech neodpovídali podle skutečnosti anebo všechny tyto SPJ důkladně nezaznamenávali na rozdíl od škol v Uherském Hradišti.

UH - RZ	ZŠ, neúplná	ZŠ	SŠ	VOŠ	DD, spec.š
Kouření	0	126	795	0	22
Alkohol	0	75	34	0	9
Drogy	0	12	0	0	2
Šikana	10	123	7	0	6
Záškoláctví (do 10 hodin)	0	57	449	0	10
Kriminalita	0	21	6	0	6
Gamblerství	0	6	0	0	0
Rasismus	1	12	1	0	3
Vulgarismus	10	421	676	0	43
Jiné SPJ	0	50	0	0	2

Počet jednotlivých škol

ZŠ, neúplná	11
ZŠ	22
SŠ	12
VOŠ	0
DD, Spec.š	3

Celkem žáků 11734

V okrese Zlín se na základních školách neúplně reálně zjistily 4 případy kouření žáků, 2 šikany, 1 záškoláctví do deseti neomluvených hodin, 6 užití vulgarismů a 5 jiných SPJ. Na základních školách bylo vyzkoumáno: 96 zjištění kouření, 7 alkoholu, 6 drog, 45 šikany, 47 záškoláctví, 15 kriminality, 1 rasismu, 689 vulgarismu a 10 jiných SPJ. Střední školy v okrese Zlín měli 354 reálných zjištění kouření, 142 alkoholu, 4 drog, 1 zjištění šikany, 80 záškoláctví, 1 kriminality a 176 vulgarismu. Ačkoliv se do výzkumu v okrese Zlín zapojila i jedna vyšší odborná škola nevedla žádné reálné zjištění SPJ. U dětských domovů a speciálních škol bylo zjištěno 15 zjištění kouření, 2 šikany, 5 záškoláctví, 1 kriminality a 29 vulgarismu.

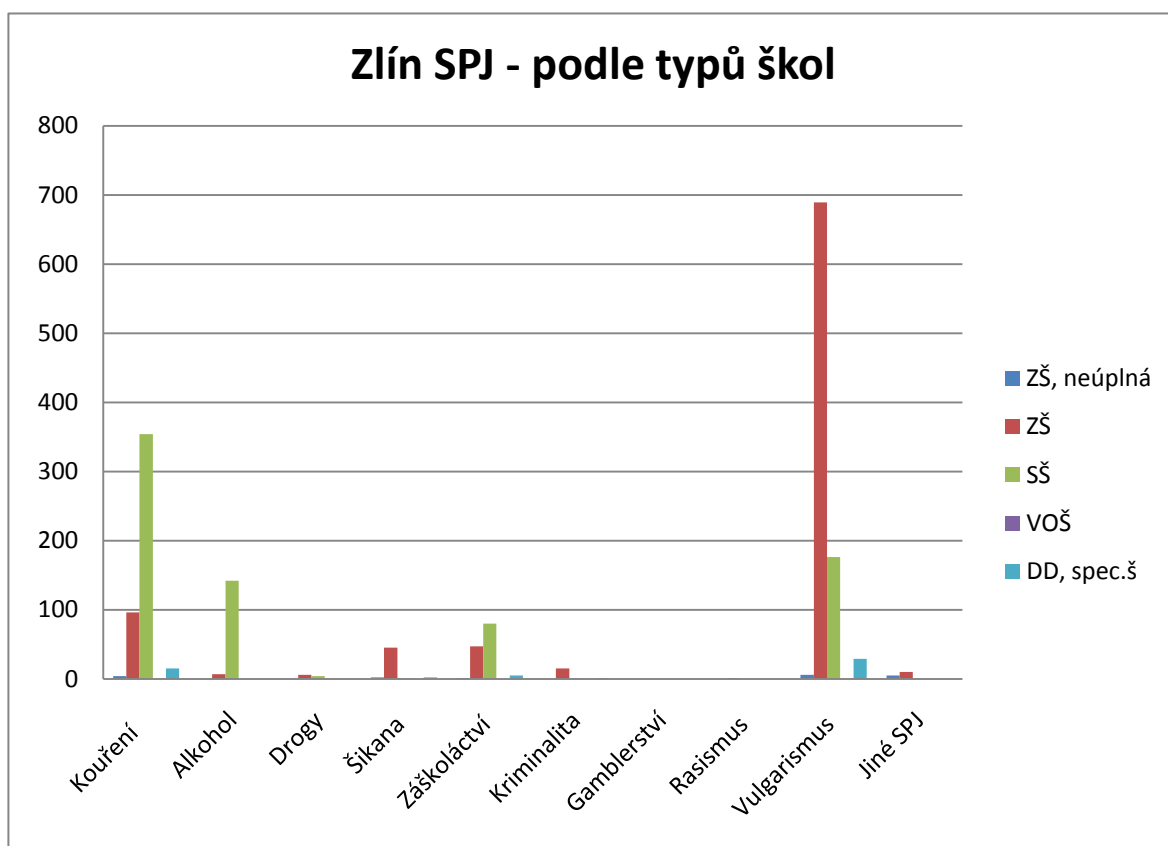
Ačkoliv je Zlín okresem s největším výzkumným souborem měl nejmenší četnosti SPJ (až na výjimky) ze všech okresů Zlínského kraje. Pouze vulgarismus na základních školách převyšuje ostatní okresy. Opět to však může být dáno větším výzkumným souborem. Lze spekulovat o tom proč okres Zlín, přestože měl největší výzkumný vzorek, měl nejmenší míru četností SPJ. Jedním z možných vysvětlení může být, že svůj výzkum jsem zpracovával ve spolupráci s krajským úřadem Zlínského kraje, který sídlí ve Zlíně a školy v okrese Zlín to mají „tak nějak nejbliže k úřadu,“ tudíž k jednomu z kontrolních orgánů, a tak výchovní poradci či ředitelé možná neodpovídali úplně podle skutečnosti, přestože byl dotazník anonymní.

ZL - RZ	ZŠ, neúplná	ZŠ	SŠ	VOŠ	DD, spec.š
Kouření	4	96	354	0	15
Alkohol	0	7	142	0	0
Drogy	0	6	4	0	0
Šikana	2	45	1	0	2
Záškoláctví (do 10 hodin)	1	47	80	0	5
Kriminalita	0	15	1	0	1
Gamblerství	0	0	0	0	0
Rasismus	0	1	0	0	0
Vulgarismus	6	689	176	0	29
Jiné SPJ	5	10	0	0	0

Počet jednotlivých škol

ZŠ, neúplná	25
ZŠ	28
SŠ	12
VOŠ	1
DD, Spec.š	2

Celkem žáků	17077
--------------------	--------------

V celém Zlínském kraji byly na základních neúplných školách reálně zjištěny: 4 případy kouření, 13 šikany, 1 záškoláctví do deseti neomluvených hodin, 1 zjištění rasismu, 41 vulgarismu a 7 jiných SPJ. Na základních školách Zlínského kraje bylo reálně zjištěno 413 případů kouření, ve 147 případech byli žáci nebo studenti pod vlivem alkoholu ve škole, v 34 případech byli pod vlivem drog nebo ji měli u sebe. Dále bylo: 285 zjištění šikany, 223 záškoláctví, 59 kriminality, 8 gamblerství, 40 rasismu, 1849 užití vulgarismu ve škole a 80 jiných SPJ. Na středních školách kraje byla míra zjištění kouření 2849. Alkohol se vyskytl v 337 případech. Celkový počet zjištění drog na středních školách byl 149. Šikana byla zjištěna 124 krát. Počet zjištění záškoláctví do deseti neomluvených hodin byl 1599. Kriminalita 46, gamblerství 26 a 11 případů rasismu. Celková četnost vulgarismu byla 1884. Jiné SPJ se zjistili v počtu 17 případů. I díky nízkému počtu vyšších odborných škol bylo vyzkoumáno 28 případů kouření, 45 záškoláctví a 5 vulgarismů. V dětských domovech a speciálních školách se reálně zjistilo: 88 případů kouření, 23 zjištění alkoholu, 6 zjištění drog, 17 šikany, 18 záškoláctví, 15 kriminality, ve třech případech se zjistil rasismus, 124 užití vulgarismu a 19 zjištění jiných SPJ.

V celkovém grafu a tabulce reálných zjištění SPJ celého Zlínského kraje klíčovaného podle typu škol je možno vidět, že na středních školách má jednoznačně největší četnost kouření. Dále pak vulgarismus a záškoláctví do deseti neomluvených hodin. Na základních školách úplných je nejpočetnější užívání vulgarismů poté kouření a šikana. Míra šikany na základních školách je více než dvojnásobně větší než na středních školách. Může to být však způsobeno tím, že dotazovaných středních škol bylo méně než základních. Na neúplných základních školách, které se nachází především mimo město, na vesnicích, jsou všechny četnosti reálných zjištění poměrně nízké. Ve speciálních školách a dětských domovech je nejvyšší četnost vulgarismu, kouření. Alkohol, šikana a jiné SPJ mají poměrně stejné hodnoty. Od celkově pěti vyšších odborných škol se podařilo vyzkoumat pouze míru kouření, záškoláctví a vulgarismu. Zbylé SPJ nebyly v dotaznících vyplněny. Obecně se dá říci, že ačkoliv byl výzkumný soubor středních škol výrazně nižší než základních, ve většině SPJ mají vyšší počty reálných zjištění.

Zlínský kraj - RZ	ZŠ, neúplná	ZŠ	SŠ	VOŠ	DD, spec.š
Kouření	4	413	2849	28	88
Alkohol	0	147	375	0	23
Drogy	0	34	149	0	6
Šikana	13	285	124	0	17
Záškolačtví (do 10 hodin)	1	223	1599	45	18
Kriminalita	0	59	46	0	15
Gamblerství	0	8	26	0	0
Rasismus	1	40	11	0	3
Vulgarismus	41	1849	1844	5	124
Jiné SPJ	7	80	17	0	19

Počet jednotlivých škol

ZŠ, neúplná	43
ZŠ	90
SŠ	49
VOŠ	5
DD, spec.š	10

Celkem žáků 51478

6.9 Závěrečné shrnutí výzkumu

Z mého výzkumu vyplývá, že sociálně patologickým jevem s největší četností je vulgarismus. Toto zjištění však dle mého názoru není nijak překvapivé a troufám si tvrdit, že ani příliš společensky nebezpečné. Ostatně český jazyk je velmi pestrý a i nadávky mají, s jistotou mírou nadsázky, své místo v jazykovém projevu. Také se tomu nemůžeme příliš divit, neboť lidé, kteří již opustili školní lavice, pravděpodobně mluví stejně a právě tito dospělí mohou být později rodiče, kteří tento vzor přenáší dál na své děti. Kouření je však už více závažný jev a zejména na středních školách převyšil i míru vulgarismů. Lze spekulovat, proč tomu tak je. Obecně se dá říci, že tabákové firmy se zaměřují na mladistvou klientelu. Existuje mnoho tabákových firem, ne-li všechny, které dělají své propagační akce v klubech či restauracích, jež navštěvují zejména náctiletí. Dalším důvodem takové míry rozšíření kuřáctví je nejspíše snadná dostupnost tabákových výrobků a společenská tolerance k této návykové látce. Další SPJ již nebudu řadit podle největší četnosti, protože záleželo na kritériu výzkumu. Záškoláctví do deseti neomluvených hodin je nejvíce rozšířeno na středních školách. Důvodů, proč by tomu tak mohlo být, je mnoho. Je tu možnost špatné výchovy a neochoty k povinnostem. Dále jednou z příčin záškoláctví a to platí pro všechny typy škol, je šikana. Takže nepřímo mohou četnosti záškoláctví souviset s četností šikany. Lze o tom ovšem pouze spekulovat do jaké míry. U šikany bych chtěl říci, že její četnosti byly poměrně nízké vzhledem k výzkumnému vzorku. V literatuře se však lze dočíst, že až 30% dětí se setká se šikanou. Z toho důvodu je možné, že výchovní poradci nebo ředitelé o šikaně na své škole nevědí. Ona se ovšem velmi špatně poznává a prokazuje, zejména u starších dětí. Kriminalita dětí a mládeže se vyskytla, ale počet případů není vzhledem k ostatním SPJ vysoký. Nicméně například počet reálných zjištění drog se velmi blíží reálnému počtu zjištění kriminality. Opět tyto dva jevy mohou spolu souviset a vzájemně se ovlivňovat. Co se týče drog, je velmi alarmující rozdíl mezi zjištěním, řešením a podezřením. Lze se domnívat, že tento rozdíl je způsoben nesnadnou prokazatelností drog ve školním prostředí a také možná neochotou pedagogů a hlavně rodičů, žáky a studenty nějak kontrolovat, zajímat se o to co dělají. Gamblerství je velmi často spojováno s kriminalitou. Může za to fakt, že závislí hráči obvykle nemají hotovost a musí si ji nějak opatřit, aby uspokojili svou touhu hrát. Z výzkumu lze vyčíst, že tento SPJ má velmi malou četnost řešení školou. Je to pochopitelné, neboť škola jenom velmi obtížně může zjistit, co dělá její žák nebo student mimo školní vyučování. Možnost zjištění je odkázáno na udání, anebo pokud žák zameškává školní výuku. Rasismus se dle výzkumu více objevuje na základních

školách. Je to velmi zajímavý výsledek a určitě nutí k zamyšlení. Jiné SPJ byli ve výzkumu minoritou. Z toho plyne, že zbylých zkoumaných devět sociálně patologických jevů jsou nejčastějšími ve Zlínském kraji.

ZÁVĚR

V závěru bych chtěl říci, že díky této bakalářské práci jsem mnohem více začal chápat učitele a uvědomil jsem si spoustu činností, které musí pedagog sledovat a zjišťovat v souvislosti se sociálně patologickými jevy. Když jsem sám byl aktérem povinné školní docházky, byl pro mne učitel pouze člověk, který se mi snaží znepríjemnit jinak krásný den, který bych mohl strávit někde venku s kamarády. Nyní však vím, že tomu tak zcela jistě není. Po studiu literatury, která se zabývá sociálně patologickými jevy u žáků a studentů neboli prostě u dětí, jsem zjistil, že být dobrým učitelem neznamena jen dobře vyučovat, ale především správně vychovávat a neustále pozorovat podezřelé projevy chování kolem sebe. Zaleží jen pak na pedagogovi samotném, do jaké míry chce vidět různé problémy a hlavně je řešit. Mnoho sociálně patologických jevů totiž bezprostředně se školním prostředím nesusouvisí. V momentě kdy pedagog zjistí nějaký sociálně patologický jev u dítěte a chce ho skutečně řešit, neznamena to však, že bude problém vyřešen. Bez včasné a správné intervence rodiny, nebude počet sociálně patologických jevů rozhodně klesat. Rodina a její výchova je dle mého názoru tím nejdůležitějším co utváří dítě a má stále nejvíce možností, jak problémy řešit. Pedagog může zprostředkovat odbornou pomoc, ale bez aktivity rodiny a její snahy něco skutečně vyřešit u svých dětí, je tato pomoc takřka bez účinku.

Současná stále se zrychlující doba příliš nepřeje tomu, aby počet sociálně patologických jevů klesal. Děti rychleji dospívají, ale domnívám se jen v určitých věcech. Jejich vývoj je nerovnoměrný. Jejich psychická odolnost a inteligence je v nerovnováze vůči samotnému věku. Navíc například alkohol a cigarety mohou být „znakem dospělosti“ a díky jejich velmi snadné dostupnosti je současný stav takový, jaký je. Osobně si myslím a výzkum to více méně potvrdil, že současná situace není tak úplně špatná, jak by mnoho lidí mohlo říct. Skutečně dnešní mladá generace není plná narkomanů a kriminálních. A můžeme tomu být jenom rádi. Nicméně dle mého názoru nikdy nebude stav sociálně patologických jevů u žáků a studentů potažmo u dětí a mládeže tak dobrý, aby nebylo potřeba se jim věnovat.

V úvodu jsem zmínil přání, aby má práce byla nejenom o faktech, ale také přinesla jisté zajímavé zjištění a informace, doufám, že se mi to alespoň rámcově podařilo.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**Knihy:**

- [1] BIDDULPH, S. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Praha : Portál, 1997. 137 s. ISBN 80-7178-411-7
- [2] BOURCET, S; GRAVILLONOVÁ, I. *Šikana ve škole, na ulici, doma : jak bránit své dítě*. Praha : Albatros, 2006. 71 s. ISBN 80-00-01-01552-8.
- [3] CSÉMY, L. *Životní styl a zdraví českých školáků*. Praha : Psychiatrické centrum Praha, 2005. 103 s. ISBN 80-85121-94-8.
- [4] DIMOFF, T; CARPER, S. *Berie vaše dítě drogy?*. Bratislava : Obzor, 1994. 186 s. ISBN 80-215-02-74-6.
- [5] ELLIOTTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. Praha : Portál, 1995. 153 s. ISBN 80-71-78-419-2.
- [6] FALTIN, M. *Delikvencia detí a mladistvých*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1972. 115 s.
- [7] FIELDOVÁ, E, M. *Jak se bránit šikaně : praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Praha : Ikar, 2009. 305 s. ISBN 978-80-249-1176-2.
- [8] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- [9] GOODYER, P. *Drogy a teenageři*. Praha : Slovanský dům, 2001. 165 s. ISBN 80-86421-44-9.
- [10] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu : základy kvantitativního výzkumu*. Praha : Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [11] KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha : Portál, 1997. 113 s. ISBN 80-71-78-123-1.
- [12] MARHOUNOVÁ, J; NEŠPOR, K. *Alkoholici, fetišti, gambleři*. Praha : Empatie, 1995. 110 s. ISBN 80-901618-9-8.
- [13] MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha : Grada, 2009. 151 s. ISBN 978-80-247-2310-5.

- [14] MATOUŠEK, O; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence : možné příčiny. současná struktura, program prevence kriminality současné mládeže*. Praha : Portál, 1998. 315 s. ISBN 80-7178-226-2.
- [15] MELGOSA, J. *Žít naplno : kniha o dospívání*. Praha : Advent-Orion, 1999. 189 s. ISBN 80-7172-300-2.
- [16] NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*. Praha : Portál, 2001. 157 s. ISBN 80-7178-515-6.
- [17] NEŠPOR, K; CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti : jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. Praha : Sportpropag, 1992. 141 s.
- [18] NEŠPOR, K; CSÉMY, L; PERNICOVÁ, H. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách : příručka pro pedagogy*. Praha : Sportpropag, 1996. 156 s.
- [19] NEŠPOR, K; CSÉMY, L; PERNICOVÁ, H. *Problémy s návykovými látkami ve školním prostředí : časná a krátká intervence*. Praha : Sportpropag, 1998. 95 s.
- [20] ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi : jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha : Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.
- [21] SKALKOVÁ, J, et al. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha : SPN, 1983. 204 s.
- [22] SUCHÝ, O; ŠVANCAR, Z. *Mládež a kriminalita*. Melantrich : Praha, 1972. 271 s.
- [23] ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu : multikulturní výchova v praxi*. Praha : Portál, 2008. 269 s. ISBN 978-80-7367-182-2
- [24] Výzkumný ústav kriminologický. *Kriminalita mládeže*. Praha : Statistické a evidenční vydavatelství, 1968. 209 s.

Sborník přednášek

- [25] BUŽEK, A. Všechny děti světa jsou našimi dětmi. In *Dětské oběti hracích automatů*. Brno : Sdružení přátel Jaroslava Foglara, 1997. s. 14-15.
- [26] KRATOCHVÍLOVÁ, Z. Trestná činnost mladistvých páchaná v souvislosti s hrou na automatech. In *Dětské oběti hracích automatů*. Brno : Sdružení přátel Jaroslava Foglara, 1997. s. 13-14.

- [27] MRÁČKOVÁ, E Patologické hráčství a rodina. In *Dětské oběti hracích automatů*. Brno : Sdružení přátel Jaroslava Foglara, 1997. s. 9-10.
- [28] NEŠPOR, Karel Hazardní hra u dětí : prevence a léčba. In *Dětské oběti hracích automatů*. Brno : Sdružení přátel Jaroslava Foglara, 1997. s. 6-8.
- [29] ZEMAN, R Gamblering - chorobné hráčství jako kriminogenní faktor trestné činnosti páchané mládeží. In *Dětské oběti hracích automatů*. Brno : Sdružení přátel Jaroslava Foglara, 1997. s. 10-11.

Sborník strategie prevence

- [30] Úvodní slovo. In MALÝ, L. *Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2001 - 2004*. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2001. s. 26.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd.	A tak dále
Apod.	A podobně
DD	Dětský domov
KM	Kroměříž
Zlínský. kr	Zlínský Kraj
Např.	Například
RZ	Reálné zjištění
Spec. š	Speciální škola
SPJ	Sociálně patologický/é jev/y
SŠ	Střední škola
VOŠ	Vyšší odborná škola
VS	Vsetín
UH	Uherské Hradiště
ZL	Zlín
ZŠ	Základní škola

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

<i>Graf 1. Sociálně patologické jevy - Kroměříž .....</i>	<i>52</i>
<i>Graf 2. Sociálně patologické jevy - Vsetín .....</i>	<i>54</i>
<i>Graf 3. Sociálně patologické jevy - Uherské Hradiště .....</i>	<i>56</i>
<i>Graf 4. Sociálně patologické jevy - Zlín .....</i>	<i>58</i>
<i>Graf 5. Sociálně patologické jevy Zlínský kraj.....</i>	<i>60</i>
<i>Graf 6. Sociálně patologické jevy - klíčování podle typu školy - Kroměříž .....</i>	<i>62</i>
<i>Graf 7. Sociálně patologické jevy - klíčování podle typu školy - Vsetín .....</i>	<i>64</i>
<i>Graf 8. Sociálně patologické jevy - klíčování podle typu školy - Uherské Hradiště ...</i>	<i>66</i>
<i>Graf 9. Sociálně patologické jevy - klíčování podle typu školy - Zlín .....</i>	<i>68</i>
<i>Graf 10. Sociálně patologické jevy - klíčování podle typu školy - Zlínský kraj .....</i>	<i>70</i>

SEZNAM PŘÍLOH

P I Potvrzení o praxi a výzkumu

PŘÍLOHA P I: POTVRZENÍ O PRAXI A VÝZKUMU

Odbor školství, mládeže a sportu Oddělení mládeže, sportu a rozvoje lidských zdrojů	Vážený pan Vojtěch Staša
---	-----------------------------

datum 22. dubna 2010	oprávněná úřední osoba PhDr. Jarmila Peterková	číslo jednací	spisová značka
-------------------------	---	---------------	----------------

Potvrzení

Pan Vojtěch Staša, student Fakulty humanitních studií UTB Zlín, pracoval jako praktikant v měsíci červnu až srpnu 2009 na Odboru školství, mládeže a sportu na oddělení Mládeže, sportu a rozvoje lidských zdrojů. Jedním z jeho úkolů bylo zpracování dat ze základních, středních a speciálních škol kraje k výzkumu k prevenci sociálně patologických jevů. Samostatně sečetl a vyhodnotil cca 197 dotazníků.

Vzhledem k výše uvedenému mohou být tato data (bez specifikace subjektů) použita do bakalářské práce.

S pozdravem

PhDr. Jarmila Peterková
krajská školská koordinátorka prevence

